

GAZİANTEP UNIVERSITY JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

Journal homepage: <http://dergipark.org.tr/tr/pub/jss>

Araştırma Makalesi • Research Article

Çatışma Analizi Kapsamında İsrail-Filistin Sorunu: Taraflar, Talepler ve Çözüm Analizi

The Israeli-Palestinian Problem in the Scope of Conflict Analysis: Parties, Demands and Solution Analysis

Cihan DABAN^{a*}

^a Dr. Öğr. Üyesi, Mersin Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Mersin / TÜRKİYE
ORCID: 0000-0002-2890-2415

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 24 Haziran 2024

Kabul tarihi: 16 Ekim 2024

Anahtar Kelimeler:

Çatışma Analizi,
İsrail-Filistin sorunu,
Taraflar,
Talepler,
Çözüm Analizi.

ARTICLE INFO

Article History:

Received: June 24, 2024

Accepted: October 16, 2024

Keywords:

Conflict Analysis,
The Israeli-Palestinian problem,
Parties,
Demands,
Solution Analysis.

ÖZ

Bu çalışma, uluslararası siyasetin gündeminden düşmeyen İsrail-Filistin çatışmasını konu almaktadır. İsrail-Filistin çatışması üzerine yazılmış birçok çalışma mevcuttur. Ancak bu çalışmanın diğer çalışmalardan farkı, İsrail ve Filistin arasındaki sorunu çatışma analizi kapsamında incelemesidir. Uluslararası İlişkiler disiplininde önemli bir yer alan çatışma analizi; var olan bir sorunun tanımlanmasını, sorunun aktörlerini ve soruna yönelik çözüm analizlerini ele alır. Sorunun tanımlanmasında çatışmanın tarihsel arka planına, neden analizine, mevcut durum analizine, bölgesel ve küresel analizlere yer verilir. Aktör analizlerinde aktörlerin profilleri, talepleri, SWOT analizleri ve tarafların barış kapasiteleri kaleme alınır. Bu aşamalardan sonra ise çatışmanın ne zaman ve niçin ortaya çıktığı, çatışmanın çözümü için ne gibi arayış ve öneriler sunulabileceği irdelenir. Bölgesel ve küresel aktörlerin çatışmaya yönelik politikaları, BM Genel Kurulu'nun ve Güvenlik Konseyi'nin aldıkları kararlar ile uluslararası siyasetin politik tutumlarını kaleme almaktadır. Söz konusu bu çalışma, 7 Ekim saldırısı ve saldırı sonrası gelişmelere odaklanarak, İsrail-Filistin arasındaki meselenin tarihsel arka planından bugünkü mevcut durum analizine kadarki süreci ele almaktadır. Kısacası 1950'lerden 2000'lere kadar ulusal, bölgesel ve uluslararası bir sorun olarak görülen İsrail-Filistin çatışması, 7 Ekim saldırısından sonra küresel bir sorun hâline dönüşmüştür. Dolayısıyla İsrail-Filistin çatışmasını çatışma analizi kapsamında derinlemesine ele alarak çatışmaya konu tarafların taleplerini ve bu taleplere karşı bir çözüm analizini de incelemektedir.

ABSTRACT

This study focuses on the Israeli-Palestinian conflict, which is on the international political agenda. There are many studies on the Israeli-Palestinian conflict. However, the difference between this study from other studies is that it analyses the issue between Israel and Palestine within the scope of conflict analysis. Conflict analysis, which has an important place in the discipline of International Relations, deals with the definition of an existing problem, the actors of the problem, and the analysis of solutions to the problem. In defining the problem, the historical background of the conflict, cause analysis, current situation analysis, and regional and global analyses are included. Actor analyses include profiles of the actors, their demands, SWOT analyses, and the parties' capacities for peace. After these stages, an analysis is made of when and why the conflict arises and what kind of searches and suggestions can be offered to resolve the conflict. The policies of regional and global actors towards the conflict, the decisions taken by the UN General Assembly and the Security Council, and are analyses of the political decisions of international politics. Focusing on the 7 October attack and its aftermath, this study examines the Israeli-Palestinian conflict from its historical background to an analysis of the current situation. In short, the Israeli-Palestinian conflict, which was seen as a national, regional, and international problem from the 1950s to the 2000s, became a global problem after the October 7 attack. Therefore, through an in-depth analysis of the Israeli-Palestinian conflict in the context of conflict analysis, the demands of the parties to the conflict and a solution analysis are also examined concerning these demands.

* Sorumlu yazar/Corresponding author.
e-posta: dabanchan@gmail.com

EXTENDED ABSTRACT

The phenomenon called conflict has become a natural part of daily life. There are many causes of conflict. Sometimes conflicts may end with peace, sometimes they may suddenly turn violent on the way to peace. Conflict is one of the world's major problems. Another problem is that many conflicts cannot be resolved. Since before Christ, there has been conflict in almost every region of the world. At the point reached today, many regions such as South America, the Caucasus, the Far East, the Middle East, and sub-Saharan Africa are identified as major centers of conflict. The Middle East, in particular, continues to be plagued by conflicting issues. Although the historical background of many conflicts can be traced back to ancient times, it can be said that they have maintained their current status of conflict. The conflict between Israel and the Palestinians is an important example of this. The Jewish-Arab dispute, which existed before the creation of Israel, became the Israeli-Palestinian conflict with the creation of Israel in 1948. Other Arab states in the region were also seen as key actors in the conflict, although it initially appeared to be an Israeli-Palestinian conflict. The Arab states that entered the conflict on the Palestinian side were later able to leave the State of Palestine alone against the State of Israel from time to time with a pragmatic political practice. Western states have been Israel's biggest supporters. Countries such as the United States, the United Kingdom, France, Germany, Italy, and Greece were able to openly support it. Outside the region, states such as the Republic of South Africa, Spain, Ireland, Malta, Slovenia, Russia, and China have declared their support for Palestine. On 7 October 2023, the sudden attacks by Hamas on Israel provoked reactions against Hamas from world public opinion and many states, and Hamas was strongly condemned. After the 7 October attack, Israeli Prime Minister Netanyahu's declaration of "war" soon after provoked reactions. Netanyahu declared war and caused the death of thousands of Palestinians. Its policies targeted everyone, young and old, male and female, guilty and innocent. He launched a genocide to evacuate the northern part of the Gaza Strip. Netanyahu was protested against in many parts of the world (with the participation of many Jews) for targeting and killing those who did not evacuate. In October, Jordan submitted a draft resolution to the UN General Assembly calling for an immediate humanitarian ceasefire, an immediate cessation of hostilities, the start of peace talks, and security in Gaza. There were 120 "yes" votes, 45 "no" votes, and 14 abstentions in the vote, which was attended by 179 members. While the "ceasefire" was supposed to end with the adoption of the draft resolution, Netanyahu ignored the draft resolution and increased the intensity of the conflict. In response, Egypt issued another draft resolution on 13 December. In the second vote, 153 voted 'yes', 10 voted 'no', and 23 countries abstained. However, Netanyahu's attacks increased from day to day and turned into an event of "genocide". Following this, the Republic of South Africa strongly condemned Netanyahu and declared that he had committed the crime of "genocide". Citing the 1948 UN Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, to which Palestine is a party, the Republic of South Africa filed a complaint against Israel at the International Court of Justice on 29 December, stating that Israel has violated international law and committed the crime of genocide in the Palestinian territories since the 7 October attack and that those responsible should be brought to justice. Declarations of support for this cause have been made by many states, institutions, and organizations, in particular by Palestine. France, Costa Rica, and the European Union supported the case indirectly. The United States, Hungary, Paraguay, and Guatemala opposed it. Türkiye, Malaysia, Jordan, Belgium, the Maldives, Bangladesh, Namibia, Pakistan, Indonesia, Bolivia, Venezuela, Nicaragua, Brazil, Colombia, Iran, the Council of Islamic Cooperation, the Arab League, and nearly a thousand other organizations from around the world have made direct statements of support for South Africa's case. The draft resolutions that are discussed in the UN General Assembly have to be approved by the 15-member UN Security Council to be implemented. The draft resolutions voted on in October and December were adopted by majority vote. The draft resolution was then sent to the Security Council of the United Nations. In the final vote, 14 countries in the UN Security Council voted "yes" to the resolution, while the USA "abstained" from the implementation of the resolution. In light of all these votes, Israel should, under the UN Charter, immediately cease its genocidal actions against Palestine and declare a ceasefire. Otherwise, Israel should be the target of sanctions and intervention. After all these stages, an International Criminal Tribunal for Palestine should be established to identify and prosecute those responsible for the Israeli-Palestinian conflict.

Giriş

Çatışma terimi farklı anlamlarla neredeyse her disiplinde yerini almıştır. Uluslararası ilişkiler disiplinine de konu olan çatışma olgusu, devletlerarasında da önemli bir sorun olarak ortaya çıkmıştır. Zira sorunun çözümü için tarihi süreçte birçok barış antlaşması imzalanmıştır. Söz konusu birçok çatışma barışla sonuçlanabilmiştir; ancak bazı çatışmalar sonuçlanamamıştır. İsrail-Filistin çatışması bu hususta zikredilebilir. Fikirsal bağlamda bu çatışmanın tarihsel başlangıcı Fransız İmparator Bonapart Napolyon'un 1798 yılında Mısır topraklarına yaptığı seferle bağdaştırılabilir. Napolyon, Mısır toprakları üzerinden Filistin topraklarını da ele geçirip Yahudileri bu bölgeye yerleştirme planı çizmişti. Böyle bir plan çizmesinin nedeni ise 1789 Fransız İhtilali ile çok sayıda Yahudi göçmeninin Fransa'ya akın etmesinden kaynaklıydı. Bu göçü engellemek adına böyle bir plan çizmişti. Mısır seferine çıkan Napolyon, İngiltere¹ ve Osmanlı'nın ittifakı karşısında yenilgiye uğradı. Zira Napolyon'un planı da çökmüş oldu; ancak bu plan çeşitli tarihlerde çeşitli aktörlerce devam edildi (Yasin, 2019, s. 319).

Bilhassa 1838 yılında İngiltere'nin Kudüs'te bir başkonsolosluk açması ve bölgeye sistematik bir şekilde Yahudilerin göç etmesini sağlaması, bugün gelinen noktada İsrail-Filistin arasında önemli bir çatışmanın ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir. Bu çatışmanın kök sebepleri sadece İngiltere ile ilişkilendirilemez. Theodor Herzl'in bir Yahudi Devleti için girişimleri ve ABD'nin bir Yahudi Devleti'nin kurulması için uyguladığı politikalar göz önünde bulundurulduğunda İsrail-Filistin çatışmasının sadece iki taraflı sınırlı olmadığı, özellikle 1948'de İsrail'in kuruluşundan bu yana çeşitli aktörlerin müdahale ettiği, istenildiği gibi bir barışın sağlanamadığı görülmektedir. İki taraf arasında yaşanan çatışmalar, günbegün artarak 7 Ekim 2023 saldırısı sonrasında yoğunluk seviyesinin² en üst düzeyine ulaşmıştır. Bu çalışma İsrail-Filistin sorununu çatışma analizi kapsamında ele almakta olup sorunun arka planını, nasıl ortaya çıktığını, tarafların ne gibi taleplerinin olduğunu, Birleşmiş Milletlerin nasıl bir tutum izlediğini, bölgesel ve küresel güçlerin hangi tarafta yer aldıklarını, çatışmanın mevcut durum analizinin hangi aşamada olduğunu irdelemektedir. Bu irdelemeler yöntemsel olarak güncel haber kaynaklarından, bilimsel çalışmalardan, alana hâkim olan uzmanların çalışmalarından faydalanarak hazırlanmıştır.

Kavramsal ve Anlamsal Çerçeveden Çatışma Analizi

Kavramsal açıdan çatışma analizinin değerlendirilmesi, aslında bir çatışmanın varoluşuna bağlıdır. Çatışma terimi ise çok faktörlü bir olgudur. Bu nedenle öncelikli olarak çatışma analizinin hangi çatışma üzerine bir analizi yapılacağı anlamlandırılmalıdır. Bu makalede geçen çatışma terimi, konu itibarıyla uluslararası ilişkileri ilgilendirmekte olup en basit şekliyle; en az iki devlet veya topluluk arasında yaşanan karşılıklı çatışmaları konu almaktadır. Zira çatışmanın pek çok sebebi bulunmaktadır. En önemli sebeplerden biri, iki devletin veya farklı iki toplumun aynı topraklarda egemenlik kurmak istemesiyle ortaya çıkan çatışmalar daha ağır basmaktadır. Bu gibi çatışmaların analizi yapılırken tarihsel arka planı, nedenleri, aktörleri, mevcut durumu, tarafları ve barışı sağlayacak dinamikleri araştırılır. Bu yönüyle çatışma analizi, dünya çapındaki çatışmaların nedenleri ile bu çatışmalara konu olan

¹ Bu çalışmada "İngiltere" ismi Birleşik Krallığın bir toprağı olan "England" ismini değil, "Büyük Britanya'nın" karşılığı olarak kullanılmıştır.

² Yoğunluk seviyesi; düşük, orta ve yüksek olmak üzere üç sınıfa ayrılmaktadır. Düşük yoğunluklu çatışmalar; kin ve nefretle başlarken, orta yoğunluklu çatışmalarda iki taraf arasında yaşanan ani çatışmaları ifade eder. Yüksek yoğunluklu çatışmalardaki durum ise soykırıma kadar gidebilen çatışmaların analizini ortaya koyar.

aktörlerin ne gibi isteklerinin olduğunu analiz etmekle mevcut sorunu çözüme kavuşturmak adına sistematik bir incelemeyi amaçlamaktadır. Özetle var olan bir çatışmanın daha doğru anlamlandırılması amacıyla çatışma analizinin ana unsurları olan sorunu tanımlama, aktörleri analiz etme ve çözüm odaklı analiz oluşturma argümanlarıyla sorunun kök sebeplerini inceleme adımlarına başvurulur (Neu and Kriesberg, 2019, s. 3-10).

Sorunu Tanımlama Analizi

Sorunu tanımlama analizi, Çatışma Analizinin önemli safhalarından biridir. Mevcut çatışmanın veya tarihsel geçmişi uzun yıllara dayanan; ancak hâlihazırda devam eden çatışmaların ne zaman başladığını, hangi nedenlerden dolayı ortaya çıktığını, niçin devam ettiğini sorgulamaktadır. Daha açık bir ifadeyle bir çatışmanın ana kaynağını açıklığa kavuşturmak amacıyla sorunu tanımlama analizinin temel argümanları; arka plan analizi, neden analizi, mevcut durum analizi ile çevre analizidir; ancak çevre analizi ise bu çalışmada bölgesel ve küresel analiz olarak aktarılmıştır. Bu dört temel analiz üzerinden mevcut çatışmanın ana kaynağına inilmektedir (Bağcı, 2013, s. 7-8).

Arka Plan Analizi, bir çatışmanın ne zaman ortaya çıktığını inceler. Bu nedenle var olan çatışmanın tarihsel köklerine kadar gider. Tarihsel köklerine kadar gitmesinin sebebi çatışmaya neden olan faktörlerin tespit edilmesini sağlamaktır. Bir başka sebep ise çatışmayı engellemek veya tamamen ortadan kaldırmak adına tarihsel geçmişte neler olduğunu ortaya çıkartmak ve çatışmaya karşı nasıl bir yol izlenmesi gerektiğinin stratejisini oluşturmaktır. Bu yönüyle Arka Plan Analizi, bir çatışmanın sağlıklı analiz edilmesi veya barışa dönüştürülmesi açısından önemlidir. Çünkü tarihsel arka plan analiziyle ortaya çıkacak olan aşama, çatışma sorununu tanımlama bağlamında çatışmanın Neden Analizini oluşturmuş olacaktır (Bağcı, 2013, s. 7-8).

Zira Arka Plan Analizi ile tarihsel kökleri incelenen bir çatışmanın nedenleri de araştırılır. Bir çatışmanın nedenleri tek bir faktörle açıklanmadığı için çatışmanın neden analizi kısmında tarihi, coğrafi, sosyal, kültürel, siyasi ve ekonomik faktörler analiz edilerek çatışmanın kök sebeplerine odaklanılmaktadır. Bu süreç çatışmanın çözüm odaklı bir stratejik uygulamasının oluşturulması açısından önemlidir. Ancak her çatışmanın neden analizi farklı olduğundan çözüm odaklı stratejik uygulamalar da farklı olabilmektedir. Daha açık bir ifadeyle yaşanmış ve bitmiş bir çatışmanın kök sebepleri ile mevcut durumda devam ediyor olmakta olan bir çatışmanın neden analizlerinde farklı sonuçlar çıkabilmektedir. Aslında yaşanmış ve bitmiş bir çatışmanın neden analizi, mevcut bir çatışmanın neden analizine göre raporlanması daha kolaydır (UNICEF, 2016).

Mevcut durum analizi, hâlihazırda devam eden bir çatışmanın hangi aşamada olduğunun anlamlandırılmasıdır. Bu kısımda çatışmanın mevcut durumu analiz edilir. Mevcut durum bağlamında analiz edilen çatışmanın hangi faktörlerden (tarihi, coğrafi, sosyal, kültürel, siyasi, ekonomik vb.) kaynaklandığını ortaya çıkartmaya çalışır. Bu yönüyle mevcut çatışma analiz edilirken çatışma çeşitlerinden gizli ya da görünmez mi? Görünür mü? Kriz mi? Şiddetli Kriz mi? Savaş mı? Çatışma bir soykırım mı, değil mi? Gibi analizlerin cevaplarına yer verilir. Bu analizler yapılırken çatışmanın düşük, orta veya yüksek yoğunluklu bağlamında kaçınıcı dereceden (birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü veya beşinci) bir çatışma türü olduğuna da yer verilmektedir. Kısacası çatışmanın yoğunluğu üzerinde durulur (Lorentea and Azcarate, 2021, s. 20-23).

Yoğunluklarına ve derecelerine göre çatışmalar gruplar hâlinde sıralanabilmektedir. Yoğunluk kategorisinde düşük, orta ve yüksek çatışmalar yer alırken derecelerine göre ise birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci dereceden oluşan çatışmalar yer almaktadır. Düşük yoğunluklu çatışmalar genellikle şiddet içermeyen türden olup anlaşmazlık ve şiddet içermeyen kriz olarak anılmaktadır. Yoğunluk seviyesi “birinci ve ikinci dereceden görünmez çatışmalar”

kategorisindedir. Bu nedenle çatışmaların başlangıç safhasında kin, nefret, tahammülsüzlük, baskı ve tartışma gibi olaylar oluşturmaktadır (HIIK, 2021, s. 9). Orta yoğunluklu çatışmalar, şiddetli çatışmalar türünden olup şiddetli krizlerle de anılmaktadır. Yoğunluk seviyesi “üçüncü dereceden görünür çatışmalar” sınıfındadır. Bundan dolayı anlaşmazlık içinde olan iki taraf arasında ortaya çıkan ani olaylarda en az bir tarafın şiddete başvurduğu yoğun eylemlerden biri olarak kaydedilmektedir (HIIK, 2021, s. 9).

Yüksek yoğunluklu çatışmalar, çatışmaların en şiddetli kategorisini oluşturmaktadır. Şiddetli çatışmaların “sınırlı savaş” ve “savaşa” dönüştüğü, “dördüncü ve beşinci dereceden görünür çatışmaların” yoğunluk seviyesiyle etki oluşturduğu çatışma türüdür. Sınırlı savaşlarda taraflardan birinin tamamen yok edilmesinden veya koşulsuz teslim olmasından ziyade bir amaca ulaşmak için yürütülen silahlı mücadele şeklindedir. Savaş ise tarafların düzenli ve sistematik bir şekilde silaha başvurma eylemi söz konusudur. Bu kategoride taraflardan birinin tamamen yok edilmesi veya teslim olunması amaçlanmaktadır. Bu durum aslında bir soykırım sürecini de oluşturmaktadır olup “beşinci dereceden yüksek yoğunluklu çatışma” türünü ortaya çıkartmaktadır (HIIK, 2021, s. 9).

Bu gelişmelerden hareketle çevre analizi ya da bölgesel ve küresel analiz denilen gündem üzerinde durulur. Bu doğrultuda bölgesel ve küresel aktörlerin mevcut durumda yaşanan çatışma veya çatışmalara yönelik ne gibi politikalar yürüttüklerine yer verilir. Kısacası bölgesel ve küresel analiz kısmında çatışmanın mevcut durumunun hangi aşamada olduğu konu alınmaktadır. Çatışmada hem medyanın rolü hem de taraflarca uygulanan politikanın çatışmayı nasıl etkilediği de ele alınmaktadır. Mevcut çatışmanın dış politikayı ve uluslararası ilişkileri ne ölçüde etkilediği de incelenmektedir. Bunlara ek olarak sivil toplum kuruluşlarının çatışmadaki etkileri üzerinde de durulmaktadır. Zira hem bölgesel hem de küresel bağlamda birçok devletin mevcut çatışmaya yönelik nasıl bir politika yürüttüklerine de yer verilerek analiz yapılmaktadır (Akyeşilmen, 2015, s. 62).

Aktör Analizi

Bu aşamada yapılması gereken adımlardan biri tarafların birer devlet mi yoksa taraflardan biri devlet diğeri devlet-dışı aktör mü olduğunu tespit etmektir. Ardından tarafların taleplerinin neler olduğu, nasıl bir yapıya sahip oldukları, etki alanlarının nereler olduğu araştırılır. Hangi aktörler tarafından desteklendikleri veya tepki aldıkları incelenir (Akyeşilmen, 2015: 62). Olası bir barışın sağlanabilmesi için taleplerinin ne ölçüde etkili olduğu, uluslararası sistem tarafından tanınmalarının olup olmadığı, varsa ne düzeyde tanındıkları gibi konular irdelenir. Özetle aktör analizinde tarafların; aktör profili, talepleri, güçlü, zayıf, fırsat ve tehdit unsurları ile barışa katkı sağlayabilecek kapasiteleri kaleme alınarak genel bir değerlendirme yapılır (Akyeşilmen, 2015, s. 62).

Çözüm Analizi

Bu kısım çatışmanın çözümü açısından önemli bir süreçtir. Zira sorunu tanımlama sürecinden hareketle arka plan analizi, neden analizi, mevcut durum analizi, çevre analizi/bölgesel ve küresel analiz ile aktör analizinde aktör profili, talepler, SWOT analizi ve tarafların barış kapasitesinde elde edilen tüm bilgi, belge ve bulgular çerçevesinde çatışmanın kök sebepleri kısaca masaya yatırılır ve ateşkesin sağlanabilmesi için çözüm önerileri oluşturulur (Bağcı, 2013, s. 62).

Çatışma Analizi Kapsamında İsrail-Filistin Sorunu

İsrail-Filistin çatışması sadece Orta Doğu bölgesini etkilememiştir, dolayısıyla küresel çapta da ses getirmiştir. Çatışmanın yüzyılı aşkındır devam ediyor olması ise hem birçok sorunu beraberinde getirdiğini hem de küresel alanda barışı sağlayabilen aktörlerin bir araya

gelemediğini kanıtlamıştır. Zira böyle köklü bir sorunun temel kaynağını yakın bir zaman diliminde değil, tarihi derinliklerde arayıp sorgulamak gerekmektedir. Bu yönüyle İsrail-Filistin nezdindeki bu çatışmanın analizine ihtiyaç duyulmaktadır.

Sorunu Tanımlama Analizi

İsrail-Filistin çatışmasının ana kaynağı tek bir sebepten oluşmuş değildir. Siyasi, ekonomik, tarihi, coğrafi, sosyal ve kültürel gibi birçok sebep sayılabilir; ancak bu sebepler arasında ağırlıklı olarak çatışmayı gündemde tutan sebepler vardır. Din bağlamında kültürel, yer bakımından stratejik neden, baskı ve ötekileştirme hususunda tarihi nedenler ve egemenlik açısından da siyasi sebepler daha ağırlıklıdır. Zira bu sorunun tanımlanması ve anlaşılması adına dört adımdan oluşan arka plan analizi, neden analizi, mevcut durum analizi ile çevre analizine/bölgesel-küresel analize değinmek gerekmektedir.

Arka Plan Analizi

İsrail-Filistin çatışması özelde Orta Doğu bölgesini etkilese de genelde tüm dünya ülkelerini meşgul eden önemli çatışmalardan biridir. Filistin topraklarında yaşanan bu sorun yeni olmamakla birlikte sorunun tarihsel geçmişi 18. yüzyıla kadar götürülebilmektedir. Fransız İhtilâli'nin gerçekleştiği 1789 yılı bu anlamda önemlidir. İhtilâlin ardından Yahudilerin Fransızlarla eşit statüye yükseldiği bir dönem olmuştur. Hem Doğu Avrupa'da hem de Batı Avrupa'nın bazı bölgelerinde Yahudilere karşı uygulanan kötü muamele göz önünde bulundurulduğunda Yahudilerin, Fransız İhtilâli ile Fransız yöneticilerine karşı sempati duymaya başladıkları gözlemlenmiştir. Napolyon Bonapart bunlardan biriydi. Bu dönemde Napolyon birçok bölgeyi işgal ve istila etme politikasını gütmekte ve sınırlarını genişletmekteydi. Napolyon Fransa'sını Britanya ile karşı karşıya getirenler gibi bölge dışı güç mücadeleleri, kısmen Ortadoğu imparatorlukların atardamarlarında yer alması nedeniyle büyük güçlerin oyunları bölgede oynanmaya devam etmektedir (Şöhret, 2022, s. 225). Napolyon'un işgal ettiği yerlerden biri de Mısır topraklarıydı. 1798 yılında ordusuyla Mısır topraklarına çıkarma yapan Napolyon, buradan Filistin topraklarını da ele geçirip Yahudileri yerleştirme planını kurduğu bilinmektedir (Sağlam, 2023, s. 1665).

İşgal edilen bu bölgelerin Osmanlı egemenliğinde olması, Osmanlı ile Fransız ordularını karşı karşıya getirmiştir. İngiltere'nin Osmanlı'ya destek vermesiyle Fransız ordusu 1801 yılına kadar bölgeden tamamen çıkartılabılmıştır. Böylece Napolyon'un Filistin topraklarında bir Yahudi Devleti kurup Fransa'ya bağlama fikri de düşmüş oluyordu; fakat fikir ortadan kalkmış olmuyordu. Yahudi Devleti'nin kurulmasını arzulayan Boşnak bir Haham olan Yehuda Alkalay tarafından bu fikir 1843 yılında tekrar dillendirildi. Kurulacak olan devletin özellikle Kudüs ve çevresinde kurulması gerektiğini savunan Yahudi köktenciler vardı (Sultanzada, 2021, s. 8-9). Bu nedenle Yahudi Devleti'nin kurulması için bazı yerler (Arjantin, Kıbrıs, Uganda gibi) işaret edilmiş olsa da bu fikir kabul edilmemiştir. Bunun nedeni ise Tevrat'a göre İsrail Kralı Davud'un milattan önce yaşadığı ve Kudüs'ü Birleşik İsrail Krallığı'nın merkez şehri olarak inşa ettirdiğindedir. Bu dönemde (19. yüzyılda) Osmanlı'nın dağılma sürecinde olması ve bölgede İngiltere'nin daha ağır basması dengelerin değişmesine yol açtı. Bu dönemde İngiltere'nin Hindistan yollarını; Süveyş Kanalı ve Kızıldeniz üzerinden kontrol altında tutmak için izlediği politika da vardı. Bu politikayı Napolyon'un yenilgiye uğramasından dolayı Rusya'nın sıcak denizlere inme politikasına karşı bölgede nüfuz oluşturmaya ve Osmanlı'nın dağılma sürecini fırsat bilerek Filistin topraklarında bir Yahudi Devleti'nin kurulmasına ve kendi himayesine alınmasına yönelik olmuştur (Massoulié, 1999, s. 54-55).

Kudüs'te konsolosluk açan ilk imparatorluk 1838 yılında İngiltere oldu. Ardından Rusya, Fransa ve Prusya konsolosluk açtı. Bu tarihten itibaren İngiltere, Filistin topraklarına yavaşta yavaşta Yahudi göçmenleri yerleştirmeyi de ihmal etmedi. Yahudi göçü sistemli bir

şekilde Filistin topraklarına uygulandı (Scholch, 1992, s. 39-41). 19. yüzyılın sonlarına kadar sayıları 20 bini aşan bir Yahudi nüfusu oluştu. Yahudilerin kendi devletini kurmasını savunan önemli kişilerden biri de Theodor Herzl'di. Bunun üzerine *Yahudi Devleti* adlı bir kitap bile yayımlandı. Kitapta geçen fikirler, İsviçre'nin Basel şehrinde 1896 yılında düzenlenen Birinci Siyonizm Kongresi'nde tartışıldı. Tartışmanın en önemli noktası ise Avrupa'daki Yahudi düşmanlığına karşı Yahudilerin kendi devletini kurması, dolayısıyla bu devletin Kudüs ve çevresinde inşa edilmesi gerektiğini öngörmesiydi (Herzel, 2018).

1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı'nda Osmanlı'nın yenilgiye uğraması, 1884-85 yıllarında sömürgeci Avrupa güçleri tarafından Afrika kıtasının paylaşılması ve I. Dünya Savaşı'na giden çatışmalı bir sürecin var olması hem Orta Doğu bölgesinde hem de Afrika kıtasındaki tüm dengeleri alt üst etmiş durumdaydı. I. Dünya Savaşı başladığında Filistin ve çevresi Osmanlı yönetimindeydi. I. Dünya Savaşı'nda İngiltere'ye karşı savaşa giren Osmanlı, içişlerinde İngiltere'nin desteklediği Arap güçleriyle de mücadele etmek zorunda kaldı. Savaş devam ederken İngiltere Dışişleri Bakanı Arthur James Balfour Yahudilere, Filistin'de Yahudi toplumu için bir vatan kurulmasının sözünü verdi. Bu söz Siyonistlerin önderlerinden olan Lord Rothschild'e gönderilen bir mektupta da yer aldı. Bu mektup ise tarihi kayıtlara Balfour Deklarasyonu olarak geçmiştir (Schneer, 2015, s. 27-38). Savaş sonunda 1918'de Filistin topraklarını işgal eden İngiltere, yeni kurulan Milletler Cemiyeti kararıyla bölgenin manda yönetimini aldı. Böylece Filistin topraklarına Siyonist proje kapsamında binlerce Yahudi'nin göç etmesini sağlayan İngiltere, Osmanlı'ya karşı desteklediği Arap güçleriyle de ters düşmüş oldu. Bu politik ortamda 1920 Nebi Musa ayaklanması olarak bilinen Kudüs ayaklanmaları başladı. Ayaklanmalar ise İngiliz egemenliğindeki Filistin topraklarında 4-7 Nisan 1920'de gerçekleşmiştir. Ardından ikinci ayaklanma olarak 1921'de Jaffa (Yafa) ayaklanmaları ortaya çıkmıştır. Bu ayaklanmaları müteakiben 1929 Filistin ayaklanması ile 1947'de büyük bir sivil savaşa dönüşen Yahudi-Filistin çatışması meydana gelmiştir (Dığıroğlu, 2023, s. 60-61).

Yahudi göçü II. Dünya Savaşı'nın sonlarına kadar devam etti. II. Dünya Savaşı'ndan sonra Milletler Cemiyeti'nin lağvedilmesine, yeni bir örgütün yani Birleşmiş Milletler Teşkilatı'nın (BM) kurulmasına karar verildi. Böylece 1920'lerden bu yana Filistin'i idaresi altına almış olan ve bölgede Siyonist-Arap çatışmasını ortaya çıkartan baş aktör İngiltere, çatışmanın çözümü için sorumluluğu 1947'de BM'ye devrederek çekildi. BM Genel Kurulu'nda ele alınan Yahudi-Arap sorunu, BM Filistin Özel Komitesinin kurulmasına ve soruna dair çözüm bulunmasına karar verildi (Terry, 2017, s. 247-251). Komitenin araştırmaları sonucunda iki seçenekli bir çözüm önerisi sunuldu. Bu seçenekler "Çoğunluk Planı" ve "Azınlık Planı" olarak önerildi. Çoğunluk Planı'na göre Filistin toprakları Arap Devleti, Yahudi Devleti ve Kudüs bölgesi olarak üçe ayrılacaktı. Azınlık Planı ise Filistin toprakları Arap ve Yahudi toplumları arasında iki devletli çözüm olarak paylaşılacak ve Kudüs bölgesi de başkent olacak biçimde federal bir devleti öngörüyordu. Yahudiler Çoğunluk Planı'na destek verirken Araplar ise Azınlık Planı'na destek verdiler. Çoğunluk Planı'yla Yahudiler hem bir devlet sahibi olabileceklerini hem de zamanla Kudüs'ü de alarak genişleyebileceklerini öngördükleri için desteklediler. Arap toplumu da hem Filistin'in toprak bütünlüğünün bozulmayacağına hem de Filistin topraklarındaki egemenliklerini sürdürebileceklerini öngördükleri için Azınlık Planı'na destek vermişlerdir. Bu dönemde Türkiye Cumhuriyeti de Azınlık Planı'na destek vermiştir, dolayısıyla iki devletli çözümden yana olmuştur. 29 Kasım 1947 tarihinde BM Genel Kurulu'nda yapılan oylama sonucu Çoğunluk Planı otuz üç lehte, on üç ret ve on çekimser oy ile 181 (II) A kararı uyarınca kabul edilmiştir. Bu kararla birlikte İngiltere, 15 Mayıs 1948 tarihine kadar bütün silahlı güçlerini çekeceğini bildirmiştir. 14 Mayıs 1948 tarihinde David Ben Gurion başkanlığında toplanan Yahudi Ulusal Konseyi, İsrail Devleti'nin kurulduğunu deklare etmiştir (BICOM, 2017, s. 2-6).

Esas itibariyle 1. Dünya Savaşından sonra Osmanlı yönetiminden çıkan bölgenin Batılı devletlerin kontrolüne girmesi manda yönetimlerinin kurulması ile başlamıştır. Manda yönetimi genel olarak savaşın kaybedenleri arasında yer alan Osmanlı Devleti ve Almanya'nın bu topraklara tekrar geri dönmelerini engellemek üzerine kurulmuş olan bir ara formül bulma yöntemi olarak değerlendirilebilir. Bu kapsamda Milletler Cemiyeti kurulduktan sonra Filistin de dahil Ortadoğu'daki birçok ülke İngiltere ve Fransa'nın denetimine verilmiştir. Ancak Milletler Cemiyeti almış olduğu kararla MC'nin denetimi altında olan manda yönetiminde olan bölgelerin sömürge toprağı olmadığı ifade etmiştir (Şöhret, 2014, s. 5)

Filistin toprakları 1920'den BM'nin kurulduğu 1945'e kadar İngiltere'nin egemenliğinde olmuştur. Siyonist-Arap sorunu bu dönemde ortaya çıktı. İngiltere sorunu çözüme kavuşturmadan 1947 yılında sorunu ve sorumluluğı BM'ye devretti. BM Genel Kurulu'nda yapılan oylama sonucu "Çoğunluk Planı" kabul edildi ve BM 29 Kasım 1947'de aldığı 181 sayılı Filistin'i bölme kararını onayladı. Çoğunluk Planı ne Filistinliler ne de diğer Arap devletleri tarafından kabul gördü; çünkü plana göre Filistin'in yüzde 56,47'sinde Yahudi Devleti, geriye kalan yüzde 43,53'ünde de bir Arap Devleti'nin kurulmasını Kudüs'ün de uluslararası bir idare altında olmasını öngörüyordu (Siodlak, 2014, s. 1-2). Plana destek veren Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Filistin topraklarına yoğun bir Yahudi göçünün başlamasına da destek verdi. Yahudiler hem İngiltere hem de ABD'nin desteğini aldığı için uluslararası toplumda yalnız olmadıklarını bilerek Arap köylerine karşı 1948'de "temizlik operasyonu" başlattılar (Pappê, 2006, s. 1-3).

1948'de başlayan çatışmalar aralıklarla devam etti. Bu süreçte Arap devletlerinin tek bir çatı altında birleşmeleri beklenirken bu birleşim istenildiği gibi gerçekleşmedi. Bu süreçte dünyanın çeşitli bölgelerinde çatışmalara yol açan ırkçılık eylemleri de önemli bir etki oluşturdu. Özellikle Apartheid sorunu BM'yi de harekete geçirdi. BM Genel Kurulu, 20 Kasım 1963 tarihinde toplanarak 1904 (XVIII) sayılı karar uyarınca tüm dünyada ırk ayrımcılığının her türlü biçim ve tezahürünün süratle ortadan kaldırılması ve insan onurunun anlaşılması ve bu onura saygı gösterilmesinin güvence altına alınması gerektiğine dair karar aldı (United Nations General Assembly, 1963, s. 1-5).

1964 yılında ise Kudüs'te Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) kuruldu. Örgüt, Arap devletleri tarafından tanındı. Daha önce kurulmuş olan El Fetih Örgütü de FKÖ'ye destek vererek İsrail Devleti'ne karşı operasyonlar düzenlemeye başladı (Kaya ve Polat, 2023, s. 229-230). İsrail ile Arap devletleri (Mısır, Suriye, Ürdün) arasında artan gerginlik kısa sürede bir savaşa dönüştü. 5 Haziran 1967 tarihinde başlayan savaş 6 (altı) gün sürdü. Altı Gün Savaşı olarak da bilinen bu savaşta İsrail, üç ülkeyi de yendi. Mısır'dan Gazze ve Sina Yarımadası'nı, Suriye'den Golan Tepeleri'ni almayı ve Ürdün Silahlı Kuvvetlerini de hem Batı Şeria'dan hem de Doğu Kudüs'ten çıkarmayı başarabildi (Yalçın, 2021, s. 89-91). Bunun üzerine toplanan BM Güvenlik Konseyi, aldığı 242 sayılı kararla, savaşarak elde edilen topraklara el konulmasını reddediliyor ve İsrail'in ele geçirdiği topraklardan geri çekilmesini öneriyordu. Fakat İsrail, yaptığı eylemin uluslararası hukuka aykırı olduğunu bildiği hâlde bu kararı uygulamamayı tercih etmiştir (United Nations Security Council, 1967).

1969 yılında FKÖ'nün lideri Yaser Arafat oldu. Arafat'ın başkanlığına El Fetih Örgütü'nden tam destek geldiği gibi Örgüt, Arafat'a bağlı olduklarını da duyurmuştur. Bu süreçte Altı Gün Savaşı'yla topraklarını kaybeden Mısır ve Suriye, İsrail'e karşı savaş hazırlığındaydı. İsraililerin dini bayramı olarak bilinen Yom Kippur (Kefaret Günü) bayramı sırasında Mısır ve Suriye 6 Ekim 1973'te İsrail'e saldırdı. Çatışmanın üçüncü haftasında savaş tersine döndü ve İsrail'in zaferiyle sonuçlandı. İsrail; Suriye'nin içlerine, Mısır'da da Süveyş Kanalı'nın batısına kadar ilerleme kaydetti. Bu olay BM, ABD ve SSCB'nin müdahale etmesiyle son buldu ve İsrail'in geri çekilmesini sağladı (Dahl, 1998, s. 65-69).

Savaşı müteakiben Suudi Arabistan, İsrail'e destek veren ülkelere petrol ambargosu başlattı. Bu durum küresel petrol krizine yol açtı. Olayları yatıştırmak adına BM Güvenlik Konseyi Ekim 1973 tarihinde 338 sayılı bir kararla çatışmaların durdurulmasını ve müzakerelere başlanmasını öngördü (United Nations Security Council, 1973). Bu süreçte petrol krizi de Mart 1974 tarihine kadar sürdü. Müzakereler için BM, Arafat'ı da BM'ye davet etti. Arafat'ın BM'deki varlığı, Filistinlilerin uluslararası toplum tarafından tanınması için önemli bir adım olmuştur. Zira 1975 yılında ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından Arap-İsrail barış müzakeresi sürecinde Filistin halkının meşru çıkarlarının göz ardı edilmemesi gerektiğinin altı çizildi. 10 Kasım 1975 tarihinde BM Genel Kurulu toplandı. BM Genel Kurulu 1963 tarih ve 1904 sayılı karara atıf yaparak İsrail-Arap çatışmasını değerlendirdi ve 3379 sayılı karar ile Siyonizm'in "ırkçılık ve ırkî ayrımcılık" olduğuna oyçokluğuyla karar verdi (United Nations General Assembly, 1975, s. 83-84). Ancak İsrail bu karara tepki gösterdi. Sağın yükselişte olduğu bu dönemde İsrail'in kuruluşundan bu yana İrgun ve Lehi gibi radikal sol örgütlerin etkisi büyük olmuştur. Fakat bu etki 1977 yılına kadar sürmüştür. Bu yıl sağ görüşün sembolü Herut (daha sonra Likud adını aldı) Partisi iktidar oldu. Likud'un iktidar olmasıyla çatışmalar daha geniş bir yankı uyandırdı; çünkü Likud'un hedefinde Ürdün toprakları da dâhil olmak üzere Kutsal Kitap'a göre anlatılan "Büyük İsrail'i" kurmak olmuştur. Bu hedef ise çatışmaların giderek derinleşmesine ve Arap devletleri arasında anlaşmazlıkların yaşanmasına yol açmıştır (Ulutaş vd., 2012, s. 25).

Yom Kippur Savaşı'nı başlatan ve savaşta yenilen Mısır Cumhurbaşkanı Enver Sedat, İsrail ile anlaşma yapmak için İsrail Parlamentosuna gitti, dolayısıyla İsrail'i ilk tanıyan Arap liderlerden biri de oldu. Sedat'ın bu politikası Arap devletleri arasında anlaşmazlıklara ve fikirsel ayrılıklara sebebiyet verdi. Mısır ve İsrail arasında 1978'de Camp David Anlaşması imzalandı. Anlaşmaya göre İsrail, Yom Kippur Savaşı'nda Mısır'dan aldığı Sina Yarımadası'nı Mısır'a geri veriyor ve Filistinlilere de sınırlı özerklik tanınmasını öngörüyordu. Mısır, Sina Yarımadası'nı geri aldı; ancak Mısır ordusunda ciddi anlamda fikirsel bölünmeler yaşandı. Çok geçmeden Sedat, 1981 yılında kendi ordusundaki bir grup tarafından öldürüldü (Best vd., 2012, s. 474-475).

Arap devletleri arasındaki anlaşmazlıklar sürerken FKÖ'ye bağlı olan Ebu Nidal örgütü, İsrail'in Londra büyükelçisine bir suikast girişimi gerçekleştirdi. Bunun üzerine İsrail, 1982 yılında komşu ülke Lübnan sınırına bu dönem Savunma Bakanı Ariel Şaron önderliğinde asker konuşlandırdı; ancak Şaron, sınırda kalmak yerine askerleri Beyrut'a kadar ilerletti ve FKÖ'yü Lübnan'dan çıkardı. Bununla da yetinmeyen Şaron, buradaki Hristiyan Falanjistlerle iş birliği yaparak 16-18 Eylül 1982 tarihlerinde Sabra ve Şatilla kamplarına baskın düzenledi ve yüzlerce Filistinliyi öldürdü. Bu olay tarihi kayıtlara Sabra ve Şatilla katliamları olarak geçmiştir, dolayısıyla Şaron'un katliamı önlemek amacıyla harekete geçmediği 1983 yılında başlatılan bir soruşturma ile açığa çıkarılmış ve görevden alınarak hakkında "savaş suçlusu" ilan edilmiştir. Görevden alınan Şaron'un yargılanması beklenirken kendisine başka bir görev verilmesi ayrı bir tartışma konusu olmuştur (Kemiksiz, 2018, s. 138-140).

Aralıklarla süren çatışmaların fitili, İsraili bir şoförün 8 Aralık 1987 tarihinde Gazze Şeridi'ndeki "Erez" denetim noktasında aracını Filistinli işçilerin üzerine sürmesiyle ve 4 (dört) kişinin ölümüne sebep olmasıyla çekilmiş oldu. Bu olay Birinci İntifada'nın (Filistin Halkının Başkaldırması) patlak vermesine yol açtı. İntifada'nın patlak vermesini müteakiben İslami Yardım Kuruluşu'ndan oldukları bilinen bir grup Şeyh Ahmed Yasin liderliğinde İslami Direniş Hareketi ya da diğer ismiyle Hamas Hareketiyle olaylara karıştı. 6 (altı) yıl süren Birinci İntifada İsrail ile FKÖ arasında 1993 yılında Oslo Anlaşmasının imzalanmasıyla son buldu. Anlaşma hem Filistin Halkının tanınmasını hem de Filistin Yönetiminin kurulmasını sağlamıştır. Filistinliler ise işgal topraklarından aşamalı bir şekilde çekilme eyleminde

bulunması hâlinde İsrail Devleti'ni tanıyacağını kabul etmiştir. Aslında anlaşmanın bu denli kolay bir şekilde yürütülmesinin arka planında 1992 yılında İsrail'de sol akımın yani İşçi Partisinin iktidara gelmiş olması ve bölgede bir barış sürecini başlatmış olmasından kaynaklanmaktadır. Oslo görüşmeleri İlkeler Deklarasyonu sürecini de başlatmış oldu. Oslo görüşmelerinde Arafat ile İzak (İshak) Rabin'in tarihi tokalaşması ise başta bölge halkları olmak üzere birçok kesim tarafından olumlu bir hava oluşturdu (Aral, 2018, s. 22).

İlkeler Deklarasyonu, İsrail ile FKÖ arasında 4 Mayıs 1994'te Kahire'de imzalandı. Deklarasyona göre İsrail, Gazze Şeridi'nin büyük bir kısmını terk edecek, buradaki Yahudi yerleşimlerinde ve çevresinde İsrail'in varlığı sürecektir. Batı Şeria'daki Eriha kenti de Filistinlilere bırakılacaktır. Ayrıca beş yıllık geçiş dönemi süresince İsrail ordusu da aşamalı olarak geri çekilecektir, hükümlerine yer verilmiştir. Deklarasyon zorlu bir süreçten sonra kabul edildi. Zira Filistin Devleti'nin kuruluşu, işgal edilmiş topraklardaki Yahudilerin ve göç etmiş olan milyonlarca Filistinlinin durumu ile Kudüs'ün statüsü gibi konular anlaşmayı zorlu bir süreçten geçirdi. Bilhassa İsrail'deki sağ görüşlü grupların ve din adamlarının İlkeler Deklarasyonu'na tepkileri ile Başbakan Rabin'e olan öfkeleri şiddetliydi. Çok geçmeden 4 Kasım 1995 tarihinde Rabin, bir aşırı dinci Yahudi tarafından öldürüldü. Bu süreçte Filistin topraklarına geri dönmüş olan Arafat ise önce büyük bir coşkuyla karşılanmış sonra da 1996'daki seçimlerde Filistin Özerk Yönetimi'nin başkanı olarak seçilmiştir (Yıldırım, 2021, s. 3856-3860).

Rabin'in öldürülmesi tüm dünyada bir şok etkisi oluşturdu. Yerine Şimon Peres geçti; ancak çok geçmeden yapılan seçimler neticesinde 1996 yılında Likud Partisi'nden Binyamin Netanyahu İsrail'in yeni başbakanı seçildi. Sağ kesimin kazanmış olması çatışmaların durulmasından ziyade şiddetlendiği ileri sürülebilir. Çünkü Rabin dönemine kıyasla barış sürecinin sekteye uğraması, İsrail'deki sağcıların tepki, nefret ve öfkelerinden kaynaklı çatışmaların giderek yayılması, Netanyahu'nun Oslo Anlaşmalarına karşı çıkması ve işgal topraklarındaki yerleşim alanlarına müdahale etmesi, Hamas Hareketinin saldırıya geçmesi ve İsrail'in Lübnan'ı işgal etmesi gibi birçok olay çatışmaları şiddetlendirmiştir. Bu olaylar üzerine Netanyahu'nun El Aksa Camii'nin altına arkeolojik amaçlı tünel kazılmasına izin vermesi ise çatışmaları farklı bir boyuta taşımıştır. Bu süreçte ABD önderliğinde Netanyahu ile Arafat bir araya getirilerek Wye River Beyannamesi imzalatıldı. Beyanname İsrail'in Batı Şeria'dan çekilmesini ve Mayıs 1999'da Filistinlilerin Filistin Devleti'ni tek taraflı ilan edebileceklerini öngörüyordu. Netanyahu Hükûmeti beyannameyi imzalamış olsa da sonradan karşı çıkmıştır. Bu karşı çıkış sonrası İsrail'de gerçekleşen 1999 seçimlerinde Netanyahu kaybetmiştir, dolayısıyla ülkenin yeni Başbakanı sol kanattan İşçi Partisi'nden Ehud Barak seçilmiştir (Balcı, 2016, s. 125-127).

Barak Hükûmeti barış sürecinden yana olduğunu duyurarak İsrail ile Arap devletleri arasındaki çatışmalara son vereceğini vaat etmiştir. Bu esnada Oslo Anlaşmaları uyarınca beş yıllık geçiş süreci de bitmiş oluyordu. Bu süreçte herhangi bir yol kat edilmemiş olması Filistinlileri endişeye sürükledi. Barak Hükûmetinin başlangıçta iyimser politikası zamanla temelden yoksun olduğunu gösterdi. Eylül 1999'da ikinci kez Wye River Beyannamesi imzalandı; fakat işgal edilen topraklardan Barak Hükûmeti çekilmeyi gerçekleştirmedi. Kudüs'ün statüsü, mülteciler meselesi ile yerleşim ve sınır konuları çözüme kavuşturulmadı. Kısacası Barak Hükûmeti de çatışmaları engellemek yerine derinleştirme politikasına yöneldi. Bu belirsizlik ortamında hiç beklenmedik bir anda sağ görüşlü Ariel Şaron'un Mescid-i Aksa'nın bulunduğu bölgeyi ziyaret etmesi yeni bir gerginliğe yol açtı. Bu gerginlik kısa sürede El Aksa İntifadası olarak anılan ayaklanmaya dönüştü. 2000 yılında başlayan İkinci İntifada nedeniyle her iki taraftan birçok kişi hayatını kaybetti (Özkoç, 2009, s. 183-186).

İkinci İntifada'nın hızlı bir şekilde yayılmasına neden olan olay ise silahsız bir babanın 11 yaşındaki oğlu Muhammed ed-Durra ile birlikte sığındıkları bir duvar dibinde kendilerini korumaya çalışırken İsrail askerleri tarafından 11 yaşındaki Durra'nın doğrudan hedef alınarak öldürülmesi oldu (Doyran, 2006, s. 82-83). Olay basına yansdı. Çatışma çok geçmeden Batı Şeria ve Gazze Şeridi'ne de sıçradı. Bu olaylar üzerine Hamas da harekete geçti ve Hamas'ın silahlı kanadı olarak bilinen İzzeddin el-Kassam Tugayları İsrail'e karşı kullanmak üzere yapmış oldukları roketi 2001 yılında ateşledi. Çatışmalar günbegün arttı. Bu esnada İsrail'de iktidar değişti ve yapılan 2001 seçimlerinde İsrail'in yeni başbakanı Şaron oldu. Zaten İkinci İntifada'nın ortaya çıkış sebeplerinden biri de Şaron'un Mescid-i Aksa'yı ziyaretinden kaynaklıydı. Başbakan seçilmesi ise olayların gidişatını tamamen olumsuz etkiledi. Şaron Hükûmeti döneminde Filistin şehirleri sık sık baskına maruz kaldı. Batı Şeria yeniden işgal edildi (Çalık-Topuz, 2022, s. 210-211).

Bilhassa Batı Şeria'nın kuzeyindeki Cenin mülteci kampı ile Nablus bölgesine düzenlenen operasyonlar Uluslararası Af Örgütü tarafından Şaron Hükûmetinin savaş suçu işlediği hükmüne varıldı. Arafat ise Batı Şeria'nın Ramallah şehrindeki karargâhında ev hapsine alındı. Mart 2004'te Hamas'ın kurucu lideri Şeyh Ahmed Yasin, İsrail'in hava saldırısında öldürüldü. 75 yaşındaki Arafat da 2004'te hastalığa yakalandı ve İsrail askerlerinin izin vermesiyle Ekim ayında tedavi için Fransa'ya götürüldü. Tedavi gördüğü Paris'te 11 Kasım 2004 tarihinde hayata veda etti. Ocak 2005'te yapılan seçimlerde Arafat'ın yerine Mahmud Abbas FKÖ'nün yeni başkanı seçildi. 6 Mayıs 2005 tarihinde yapılan yerel seçimlerde El Fetih oyların yüzde 56'sını, Hamas da oyların yüzde 33'ünü aldı (Oruç, 2010, s. 108).

2005 yılında İsrail; Gazze ve Batı Şeria'nın bir bölümünden geri çekildi; ancak Gazze'yi havadan, karadan ve denizden abluka altında tutmaya devam etti. Buna karşılık Hamas, İsrail kuvvetlerinin zulmü bitene kadar ve Filistin topraklarından çıkana kadar silahlı direnişin olması gerektiğini savundu. Hamas'ın bu mücadelesi Filistin'deki halkın çoğu tarafından "Filistin halkını temsil eden hareket" olarak da sembolleşti. Fakat İsrail ile olan çatışmalardan ziyade 2006 yılında Gazze ve Batı Şeria'da El Fetih ile Hamas arasında beklenmedik çatışmalar çıktı. Çatışmaların 2007 yılına kadar devam etmesi ulusal birliğin sağlanmasına ciddi anlamda zarar verdi. Bunun üzerine Abbas, Gazze ve Batı Şeria'da olağanüstü hâl ilan etmek zorunda kaldı. Geçiş hükûmetinin kurulması için Abbas, başbakanlık makamına Selam Feyyad'ı getirdi. Geçiş hükûmeti kuruldu; ancak Hamas devre dışı bırakıldığından dolayı yeni bir çatışma ortamına da geçilmiş oldu. Filistin'deki bu fikinsel bölünmeler devam ederken 2008 yılında İsrail, Dökme Kurşun Operasyonu ile Gazze Şeridi'ne saldırdı. Gerekçe olarak Filistinli militanlarca İsrail'in güneyini hedef alan roket saldırılarının durdurulması amacıyla saldırının yapıldığını duyurdu. Kısacası İsrail-Filistin çatışması 2008'den sonra da aralıklarla devam etmiştir (Turhan, 2009, s. 162-164). 2012 ve 2014 yıllarında da İsrail-Filistin çatışması yaşandı. 2018'de ABD'nin İsrail Büyükelçiliğini Kudüs'e taşıma kararı da çatışmaların bir parçası oldu. 2021 yılında İsrail'in Mescid-i Aksa'ya baskın düzenlemesi ve akabinde 7 Ekim 2023'te Hamas tarafından İsrail'e gerçekleşen saldırılar gibi birçok olayın İsrail-Filistin çatışmasında barışı sağlamanın zor olduğunu göstermiştir.

Hamas'ın askeri kanadı İzzettin El-Kassam Tugayları 7 Ekim sabahı, beklenmedik bir anda Gazze'den ateşlediği roketlerle İsrail'e saldırdı. İsrail'in askeri mevzileri, havalimanları ve stratejik noktaları gibi belli başlı yerleri hedef alındı. "Aksa Tufanı" olarak isimlendirilen saldırı çok geçmeden geniş bir yankı uyandırdı. Saldırının 7 Ekim'de düzenlenmiş olması, aslında Yom Kippur olayını hatırlatmıştır. Yahudilerin dini bayramı olarak bilinen Yom Kippur 6 Ekim'de kutlanmaktadır. Arap devletlerinden Mısır ve Suriye 6 Ekim 1973 tarihinde İsrail'e saldırmış ve çok geçmeden yeni bir savaşa sebebiyet vermişlerdi (Nowland, 2001, s. 37). Yahudilerin dini bayramlarını kutladıklarından bir gün sonra Hamas'ın saldırmış olması olayın

genişlemesine ve hızlı bir şekilde derinleşmesine neden olmuştur. Zira İsrail bu saldırıya karşılık vererek hava ve karadan tüm askeri birimlerince Gazze'deki hedefleri vurdu. İsrail, başlatmış olduğu bu operasyona "Demir Kılıçlar" ismini verdi. Çatışmanın ikinci gününde İsrail kabinesi çatışmayı "savaş" olarak ilan etti. Altı gün içinde Gazze'ye binlerce bomba yağdıran İsrail ordusu, ayırım gözetmeksizin Gazze'nin her tarafını vurmaya başladı. Havadan ve karadan saldıran İsrail; okulları, hastaneleri, ibadethaneleri (kilise-cami) hedef alarak genç, yaşlı, bebek demeden binlerce insanı öldürdü. Halkın bölgeyi terk etmesini isteyen İsraili yetkililer, aynı zamanda zorunlu bir sürgünü de başlatmış oldular. Bu süreçte Hamas, İsrail'in güneyine saldırılar gerçekleştiriyor olsa da İsrail'in saldırılarına karşı zayıf kaldı. Gazze'nin en köklü hastanelerinden olan "Ehli Arap" hastanesi de vuruldu. Bu olaylar yaşanırken dünyanın birçok ülkesinde insanlar İsrail'i protesto etmek amacıyla yürüyüşler düzenledi, dolayısıyla hükümetler de tepki gösterdi. Ancak bu tepki bölünmeyi de beraberinde getirdi. Bazı ülkeler Filistin'in yanında yer alırken bazıları İsrail'i savundu bazıları da her iki ülkeye itidal ve diyalog çağrısında bulundu (Say, 2023, s. 6-10).

Ürdün tarafından ortaya koyulan "Gazze'de acil, kalıcı ve sürekli bir insani ateşkesin olabilmesi için" 27 Ekim 2023'te BM Genel Kurulu'nun Özel Acil Filistin oturumunda oylama yapılmıştır. Oylamada 120 evet, 14 ret ve 45 çekimser oy kullanılmıştır. Yasa dışı tutulan tüm sivillerin koşulsuz serbest bırakılması, uluslararası hukukun uygulanması, insani yardımların ulaştırılması ve çatışmaların durdurulması gerektiğine işaret edilmiştir (Çetin, 2023). Ret oyu verenler arasında ABD, Avusturya, Hırvatistan, Çekya, Fiji, Guatemala, Macaristan, İsrail, Marshall Adaları, Mikronezya, Nauru, Papua Yeni Gine, Paraguay ve Tonga gibi ülkeler yer aldı (Euronews, 2023). Karar, BM Genel Kurulu tarafından kabul edilmiş olmasına rağmen İsrail, karara uymamıştır. Aksine saldırılarını daha yoğun bir şekilde sürdürerek insanlığa karşı suçları ve savaş suçunu işlemeye devam etmiştir. Zira Gazze'ye gönderilen yardımlara da engel olan İsrail, oylamada ret veren ülkelerin yurttaşları tarafından da protesto edilmiştir. İsrail, Gazze'deki halkın kuzeyden güneye göç etmeleri için çağrıda bulunarak hem bölgenin boşaltılmasını hem de halkın Gazze dışında yeni yerlere göç etmesini istemiştir. Sadece Gazze ile sınırlı kalmayan İsrail, çatışmaları Batı Şeria'ya da taşımıştır. BM Genel Kurulu'nun kararını tanımayan İsrail'e karşı BM Genel Sekreteri Antonio Guterres, görev süresi boyunca yetkisini ilk kez kullanarak Gazze'deki insani felaketin durması için 6 Aralık'ta BM Şartı'nın 99. maddesini kullanmıştır. Söz konusu madde, "kendi görüşüne göre uluslararası barış ve güvenliğin korunmasını tehdit edebilecek her türlü konuyu" Güvenlik Konseyi'ne bildirebileceğini öngörmektedir. Dolayısıyla Guterres, Gazze'deki felaketin bir an önce durması için BM Güvenlik Konseyi'ne mektup göndermiştir (Guterres, 2023). Çünkü çatışmaların durması için BM Güvenlik Konseyi'nde yer alan 15 üye ülkenin ve bunlar arasında özellikle 5 (ABD, Rusya, Çin, Fransa, İngiltere) daimî ülkenin onayına ihtiyaç duyulmaktadır. Aksi durumda çatışmaların çözümüne yönelik bir strateji oluşturulamamaktadır (United Nations Peace and Security, 2023).

Mısır tarafından ortaya koyulan "İsrail-Filistin çatışmasının son bulması, barışın ve güvenliğin sağlanması ile yardımların ulaşmasını kapsayan karar tasarısı", 193 üyeli BM Genel Kurulu'nun Özel Acil Filistin oturumunda 13 Aralık 2023'te ikinci kez oylandı. Oylamada 153 evet, 10 hayır ve 23 çekimser oy kullanılmıştır. "Hayır" oyu veren ülkeler arasında Avusturya, Çekya, Guatemala, İsrail, Liberya, Mikronezya, Nauru, Papua Yeni Gine, Paraguay ve ABD yer almıştır (Çetin ve Biçeroğlu, 2023). 153 ülkenin İsrail'in çatışmayı durdurmasını oylaması, Guterres'in BM Güvenlik Konseyi'ne gönderdiği mektup ve dünyanın birçok bölgesinde İsrail karşıtı protestoların yapılması gibi birçok faktör BM Güvenlik Konseyi'ni de harekete geçirdi. Uzun görüşmeler sonunda 25 Mart 2024'te 15 üyeli BM Güvenlik Konseyi'nde "Gazze'de acilen ateşkesin sağlanması ve çatışmanın sonlandırılması" amacıyla talep edilen karar tasarısı

kabul edildi. Yapılan oylamada 14 ülke “evet” oyu kullanırken bir ülke “çekimser” oy kullandı. Çekimser oy veren ülke ise ABD oldu. Buna göre iki tarafın “tüm rehineleri derhâl ve koşulsuz serbest bırakması ve çatışmalara son vermesi” kararlaştırıldı. Guterres tarafından kararın bağlayıcı olduğu ve uygulanmadığı takdirde “affedilemez” sonuçlar doğuracağı mesajı verilmesi de önemli bir gelişme olarak kaydedilmiştir. İsrail’in en büyük destekçisi konumundaki ABD’nin çekimser kalması İsrail-ABD ikili ilişkilerini olumsuz etkileyeceği, İsraili yetkililerin ABD ziyaretini iptal etmesiyle anlaşılmıştır (BBC, 2024).

Kısacası bugün gelinen noktada İsrail ordusu, 7 Ekim’den bu yana ayırt etmeksizin Filistin topraklarında uyguladığı saldırılar neticesinde 32 binden fazla Filistinlinin ölümüne 74 binden fazla da Filistinlinin yaralanmasına sebep olmuş durumdadır. Birçok tarihi yerleşimler olmak üzere okullar, camiler, kiliseler, hastaneler, çoluk-çocuk, yaşlı-genç, kadın-erkek demeden insanlığa karşı bir suç işlendiği açık bir şekilde görülmektedir.

Neden Analizi

İsrail-Filistin çatışmasının nedenleri arasında birçok faktör bulunmaktadır. Tarihi (baskı, dışlanma, ötekileştirme), kültürel (ırk, etnik, din) ve siyasi (ulus, egemenlik) nedenler daha ağır basmaktadır. İsraililerin Kutsal Kitabına göre İsraililer yaklaşık 3500 yıl önce Mısır topraklarında köle oldukları, çok baskı gördükleri ve dışlandıkları anlatılır (Kutsal Kitap, 2011, s. 56-60). 2000 yıl önce Doğu Akdeniz’in bugünkü İsrail-Mısır ve Filistin bölgesinde yaşayan Yahudilerin Romalılar tarafından kovuldukları ve dünyanın çeşitli yerlerine dağılarak azınlıklar hâlinde yaşadıkları belirtilmektedir (Church, 2018, s. 41-47).

Yahudilerde “Arz-ı Mev’ûd/vaat edilmiş topraklar” anlayışı önemli bir yere sahip olup “ahid” olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla Allah’a söz vermedir. Allah; Hz. İbrahim, Hz. İshak, Hz. Yakub ve Hz. Musa aracılığıyla İsrailoğullarına namaz kılıp zekât vermelerini, kan dökmemelerini, kimseyi yurtlarından çıkartmamalarını emretmiş, İsrailoğulları da bu emri aynen uygulayacakları ahidinde bulunmuşlardır. Fakat İsrailoğulları ne ahde uymuşlar ne de verdikleri sözleri tutmuşlar. Bunun üzerine Allah, İsrailoğullarını cezalandırmış ve memleketlerinden kovmuştur (Orallı, 2005). Ancak çok geçmeden Allah onları birtakım şartları yerine getirmek ve kendisine itaat etmek amacıyla affetmiştir (Yazır’ın çevirisiyle, 2011, s. 110) ve Hz. İbrahim’in soyundan gelenler için Allah’ın emirlerini/ahidini yerine getirirlerse Allah da onlara Arz-ı Mev’ûd’u verecektir. Yani Yahudiler, Nil Nehrinden Fırat Nehri’ne kadar olan toprakların büyük bir kısmını içine alan “Vaat edilmiş Topraklar” üzerinde bir Yahudi devletinin kurulacağı anlayışını Tevrat’ın *O günde Rab Abrahamla ahdedip dedi; Mısır ırmağından büyük ırmağa, Fırat ırmağına kadar, bu diyarı, Kenileri ve Kenidzileri ve Kadmonileri ve Hittileri ve Perizzileri ve Refâları ve Amorîleri ve Kenanlıları ve Girgânileri ve Yebûsileri senin zürriyetine verdim*, sözüne bağlamaktadırlar (Orallı, 2005, s. 18-19). Fakat İsrailoğulları Allah’a verdikleri sözü tutmadılar, dolayısıyla cezalandırılmış ve lanetlenmişlerdir (Yazır’ın çevirisiyle, 2011, s. 110).

Bu olaylardan hareketle İsrailoğulları gittikleri her yerden kovulmuşlardır. 1290 yılında İngiltere’deki tüm Yahudilerin kovulması, 1392 yılında Fransa’da yaşayan on binlerce Yahudi’nin kovulması, 1421’de binlerce Yahudi’nin Avusturya’dan sürülmesi, I. ve II. Dünya Savaşları’nda özellikle Naziler tarafından Yahudilere karşı başlatılan soykırım eylemleri ile Avrupa’dan kovulmaları gibi birçok örnek verilebilir. Daha açık bir ifadeyle Yahudiler neredeyse gittikleri hiçbir ülkede barınmamışlardır. Bunun üzerine kendilerine vaat edilmiş topraklara gidip bağımsız bir devlet kurmak istemişlerdir. Bu topraklar ise Nil ile Fırat nehirleri arasında olup Filistin toprakları da dâhildir. Yahudileri kendi topraklarında istemeyen Avrupa devletleri (özellikle İngiltere) Yahudilerin Filistin topraklarına yerleştirilmesini planlı bir şekilde gerçekleştirmişlerdir. Buraya yerleştirilen Yahudiler tarihi nedenlerden kaynaklı baskı,

ötekileştirme ve dışlanma gibi eylemlerle karşılaşmış olduklarından ve *Yahudi Devleti* kitabında da zikredilen amaçlar doğrultusunda hem irksal hem de dinsel bağlamda kendilerine ait bir İsrail Devleti'ni ilan edip siyasi açıdan egemenliklerini tüm dünyaya duyurmak için çaba göstermeye başlamışlardır. İngiltere'nin sömürgesi olan Filistin topraklarına yapılan bu göç istilası Yahudiler ile Filistinliler arasında Ağustos 1929 yılında önce krize sonra da İsrail Devleti'nin kurulduğunun ilanıyla 1948 yılından itibaren bir çatışmaya dönüşmüştür (Kızıloğlu, 2012, s. 50-51).

Nazilerin saldırılarından kaçan ve Filistin topraklarına sığınan Yahudiler, kendilerine tahsis edilen bölgelerden ziyade Filistinlilerin yoğun yaşadıkları toprakları da alıp büyük bir İsrail Devleti'ni kurmak istemişlerdir. Bu fikre karşı çıkan Filistinlilerle de çatışmaları kaçınılmaz olmuştur. Yahudilerden oluşan bir grup, Aralık 1947 tarihinden itibaren Filistinlilerin köylerine ve kasabalarına planlı saldırılar düzenlemeye başlamışlardır. Nisan 1948 tarihinde Deir Yassin adındaki Filistin köyünün sakinlerinin Yahudi gruplarca katledilmesi bu hususta verilebilecek bir örnektir. Şiddetlenen saldırılar karşısında birçok Filistinli köylerini terk etmek zorunda kalarak komşu Arap devletlerine (Suriye, Lübnan, Mısır, Ürdün) sığınmışlardır. Bu kaos ortamı devam ederken BM Genel Kurulu'nda "Çoğunluk" ve "Azınlık" planları üzerine yapılan oylamada "Çoğunluk Planının" kabul edilmiş olmasına müteakiben Yahudiler İsrail Devleti'nin kurulduğunu 15 Mayıs 1948 tarihinde ilan etmişlerdir (İbas, 2005, s. 55-87).

Filistin'deki tüm topraklara egemen olmak amacıyla politikalar yürüten İsrail, aslında 1896 yılında düzenlemiş oldukları Birinci Siyonizm Kongresi'ndeki hedeflerini gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Bu nedenle Filistin topraklarına yönelik politik uygulamalarının temelinde Siyonizm fikrini hayata geçirmek ve Büyük İsrail Devleti'ni ilan etmek vardır. Buna karşılık Filistin ise BM Genel Kurulu'nda oylanan Azınlık Planını desteklemekte ve iki devletli bir çözüm için çaba göstermektedir. Ancak bu taleplerden dolayı ortak bir çözüm üretilmemiş olmakla birlikte genel aralıklarla iki devlet arasında çatışmalar yaşanmaya devam etmektedir.

Mevcut Durum Analizi

Yahudi-Arap çatışması İsrail'in kuruluşundan öncesine dayanmaktadır. Başlangıçta düşük yoğunluklu olan bu çatışma zamanla orta ve yüksek yoğunluklu çatışmalara dönüşmüştür (Köse, 2018, s. 728-730). Mevcut durumda yaşanan en önemli olay Hamas'ın 7 Ekim 2023'te İsrail'e yönelik gerçekleştirdiği saldırısı olmuştur. Hamas'ın askeri kanadı tarafından beklenmedik bir anda gerçekleşen bu saldırı başlangıçta tek taraflı bir şiddet eylemi olduğundan dolayı şiddet içeren ve üçüncü dereceden görünür bir çatışma olarak kabul edilen orta yoğunluklu çatışmalar türüne girmektedir. Ancak 7 Ekim'den sonra İsrail ordusu tarafından başlatılan saldırılar günbegün orta yoğunluklu çatışmalardan uzaklaşarak yüksek yoğunluklu bir çatışma türüne dönüşmüştür. Hamas askeri kanadının başlattığı orta yoğunluklu "Aksa Tufanı" operasyonuna karşılık İsrail'in başlattığı "Demir Kılıçlar" operasyonu yüksek yoğunluklu bir çatışma evresi olmuştur. Zira operasyonun ikinci gününden itibaren İsrail tarafından Gazze'ye "savaş" ilan edilmiş ve bu savaş İsrail ordusu tarafından aylarca devam etmiştir/etmektedir. Nisan 2024 itibarıyla 32 binden fazla Filistinlinin öldürülmesi ile 74 bini aşkın Filistinlinin yaralanması başta BM olmak üzere birçok ülke toplumları tarafından basit bir kınama ile geçiştirilmiştir. İşte bu çatışmada yaşanan ölüm ve yaralanma sayıları göz önünde bulundurulduğunda, Hamas'ın başlattığı saldırı mevcut durum analizi kapsamında üçüncü dereceden şiddetli çatışmalardan orta yoğunluklu bir çatışma türüne girmektedir. Ancak 7 Ekim sonrası İsrail ordusunun başlattığı saldırının günbegün şiddetlenmesi, ordunun düzenli ve sistematik olarak silaha başvurma eylemi gerçekleştirmesi ve tüm tepkilere rağmen düşman gördükleri Filistinlilere karşı bir soykırım uygulaması ise beşinci dereceden görünür

çatışmalardan yüksek yoğunluklu en üst çatışma kategorisine girmektedir. Mevcut durum analizinde gelinen noktada İsrail, çeşitli gerekçelerle Filistin topraklarını ele geçirmeye ve Filistinlileri buradan tamamen göndermeye çalışmaktadır. Son olaylar ışığında İsrail'in, yaklaşık 11 bin dönüm civarında toprak elde ettiği ve bu toprakları "devlet arazisi" kapsamına aldığı da iddia edilmektedir (Rjoob ve Topçu, 2024).

Bölgesel ve Küresel Analiz

İsrail-Filistin çatışmasının geldiği son aşama, İsrail'in beşinci derece kapsamında bir çatışma politikası uyguladığını, bölgede üstünlük kurma ve egemenliğini tesis etmeye çalıştığını göstermektedir. Özellikle medyanın bölgedeki gelişmeleri tüm dünya basınına günbegün aktarmış olması, İsrail'in soykırımdan farksız bir politika izlediğini ortaya çıkartmış ve her çevreden tepkilerin gelmesini sağlamıştır. Zira BM Genel Kurulu ile BM Güvenlik Konseyi'nin aldıkları son kararlar da bu durumu özetlemektedir. Çatışmanın bu denli bir soykırıma dönüşmesinde, çatışmanın ikinci gününde Netanyahu önderliğindeki İsrail kabinesinin Hamas saldırılarına karşılık tüm Filistinlileri hedef alarak çatışmanın bir "savaş" olduğunu duyurmuş olmasından ve bu yönde bir saldırı politikası izlemesinden kaynaklanmaktadır (Prepared for Members and Committees of Congress, 2023, s. 1-2). Çatışma ortamında kullanılan bu dil, çatışmayı kısa sürede genişletmiş ve derinleştirmiştir. Bu minvalde hem bölge devletleri hem de sivil toplum kuruluşları harekete geçmek zorunda kalmıştır. Bölge devletlerinden Cezayir, Libya, Tunus ve Mısır, İsrail'in Siyonist politikasına sert bir dille karşı çıkmıştır. Fas, Batı Sahra'ya yönelik politikasından Sudan da Ömer el-Beşir sonrası Batılı ülkelerle güçlü ilişkiler kurmak istemesinden dolayı İsrail-Filistin çatışmasına yönelik sert bir politika izleyememiştir (Devecioğlu, 2023).

Lübnan'ın tepkisi de sert olmuştur. Lübnan'ın BM Temsilcisi Hadi Haşım'ın BM Genel Kurulu'nda Filistin meselesinin görüşüldüğü sırada İsrail'in saldırılarını durdurması ve Lübnan toprakları başta olmak üzere Filistin'den çekilmesi gerektiğini, Lübnan'a yönelik olası bir saldırıda Lübnan'ın Filistinliler gibi mücadele edeceğini duyurarak İsrail'i sert bir dille kınamıştır (Berjawi ve Semerci, 2023). Ürdün'ün politikası iki devletli bir çözümden yana olmuştur. İsrail'in saldırılarını sert bir dille kınayan Ürdün, Gazze Şeridi ile Batı Şeria'nın Filistin'in bir parçası olduğunu her platformda dile getirdiği gibi İsrail'in saldırılarını durdurması ve bölgede barışın sağlanması için Ekim 2023'te BM Genel Kurulu'nda ilk karar tasarısı sunan devlet olmuştur (TRT Haber, 2023). İsrail'e karşı sert bir dil kullanan Mısır, çatışmaların bir an önce durdurulması ve barış ortamının tesis edilmesi için Aralık 2023'te BM Genel Kurulu'nda karar tasarısı sunan ikinci devlet oldu. İsrail'in saldırılarının kabul edilemez olduğunu ifade eden Mısır, çözümden yana olduklarını aktarmıştır (Çetin, 2023).

Başlangıçta Hamas'ın saldırılarını kınayan ve eleştiren Suudi Arabistan, Hamas saldırıları sonrası İsrail'in izlediği orantısız politikasına karşı sert bir tavır sergilemiştir. Uzun zamandan beri Suudi Arabistan-İsrail ilişkilerinde kopukluk yaşanmaktadır. Suudi Arabistan, diplomatik ilişkilerin tekrar kurulabilmesi için İsrail'in Filistin'i tanımasını şart koşmaktadır. Bu yönüyle de "Doğu Kudüs'ü de kapsayan 1967 sınırlarına göre bağımsız bir Filistin Devleti tanınmadıkça" ve "İsrail'in Gazze Şeridi'ne yönelik saldırganlığı durmadıkça" İsrail ile ikili ilişki kurulamayacağını duyurmuştur (Euronews, 2024). İsrail'in Gazze'de soykırım uyguladığını sert bir dille ifade eden bölge ülkelerinden biri de İran oldu. BM Güvenlik Konseyinde düzenlenen Filistin oturumunda konuşan İran Dışişleri Bakanı, İsrail'in soykırım uyguladığını, savaş suçu işlediğini ve Hamas'ı yok edeceğini düşünmekle çözüme kavuşamayacağını dile getirerek ülkesinin İsrail'in saldırgan politikasına karşı olduğunu duyurmuştur (Dursun, 2024).

İsrail-Filistin çatışmasında Türkiye'nin politikası daima iki devletli bir çözümden yana olmuştur. Ayrıca son gelişmeler ışığında İsrail'in uyguladığı orantısız politikanın bir soykırıma dönüştüğünü, çatışmanın durdurulması gerektiğini ve 1967 sınırlarına göre barışın sağlanabileceğini savunmaktadır. Dolayısıyla İsrail-Filistin arasında garantörlük yapmak için hazır olduğunu tüm dünya kamuoyuna duyurmuştur. Türkiye, sadece 7 Ekim'den bu yana değil, 1947'deki BM Genel Kurulu'nda oylanan "çoğunluk" ve "azınlık" planları kapsamında da Filistin halkını desteklemiş ve İsrail'in orantısız güç kullanımına karşı sert bir tavır sergilemiştir. Ekim ve Aralık aylarında BM Genel Kurulu'nda oylanan karar tasarılarına da çatışmaların durdurulması ve bölgede barışın sağlanması adına "evet" oyu kullanmıştır (Acer, 2023).

ABD'nin İsrail-Filistin sorununa yönelik politikası her zaman İsrail'den yana olduğunu gösteren birçok politikası bulunmaktadır. BM Genel Kurulu'nda ve Güvenlik Konseyi'nde yapılan oylamalarda İsrail'in lehine oy vermesi, Kudüs'ü İsrail'in başkenti olarak ilan etmesi, İsrail'in Filistin halkına yaptığı zalimane saldırıları ve soykırımı görmezden gelmesi gibi faktörler ABD'nin İsrail'i desteklediğini göstermektedir. Rusya'nın politikası ise genel olarak Filistin'den yana olmuştur. Özellikle İsrail'in uluslararası hukuku çiğnediğini aktaran Rusya, bunun en büyük destekçisi ve sorumlusunun ise ABD olduğunu işaret ederek ABD'yi suçlamaktadır. Zira ABD'nin Güvenlik Konseyi'ndeki tutumları da göz önünde bulundurulduğunda Rusya'nın haklılık payının olduğu açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Aynı şekilde Çin tarafından da buna benzer açıklamalar gelmiş olmakla birlikte Çin'in tutumu, İsrail ordusu tarafından Filistin halkına yapılan orantısız saldırının bir an önce durdurulması yönündedir (TRT Haber, 2024).

Başlangıçta İsrail'i destekler nitelikte açıklamalar yapan İngiltere, Fransa ve Almanya, daha sonra BM Genel Kurulu'nda oylamaya sunulan karar tasarılarına olumlu yaklaşmışlardır. Ancak olumlu yaklaşmış olsalar da tutumlarının özünde İsrail'i savunmak ve desteklemek yatmaktadır. Uluslararası toplum tarafından çok sert tepkiler almamak adına görünürde çatışmanın sonlanmasını istemektedirler. İsrail-Filistin çatışmasında İsrail'e yönelik en sert tepki Güney Afrika Cumhuriyeti'nden ve İspanya'dan gelmiştir. Güney Afrika Cumhuriyeti, İsrail'in saldırılarını apartheid politikasına benzeterek İsrail'in savaş suçu işlediğini ve soykırım eylemlerinde bulunduğunu belirterek Aralık 2023'te BM Genel Kurulu'na başvurmuştur. İspanya'dan da İsrail'e çok sert tepki gelmiştir. İspanya, Filistin halkının yanında yer aldığını duyurarak İsrail'in bir an önce çözümden yana bir politika izlemesi ve çatışmalara son vermesi gerektiğini ifade etmiştir. Bununla yetinmeyen İspanya, Filistin'i bir devlet olarak tanımak için adım atmaya da başlamıştır.

Bölgesel ve küresel analiz kapsamında özetle; bir çatışma sadece ortaya çıktığı alanı değil, tüm bölgeyi nasıl etkileyebileceğini, ülke liderlerince kullanılan dilin olumlu-olumsuz etkisinin ne gibi sonuçlar doğurabileceğini ve çatışmanın nasıl geniş bir yankı bulup derinleşebileceğini, dolayısıyla sadece bölge ülkelerini değil, bölge dışı diğer aktörleri de etkileyebileceğini göstermiştir.

Aktör Analizi

Çatışma analizinin ikinci safhasını oluşturmaktadır. Bu safha, çatışmanın anlaşılabilmesi için dört unsur üzerinden çatışmayı değerlendirmektedir. Bu unsurlar aktör profili, talepler, SWOT analizi ile tarafların barış kapasitesidir.

Aktör Profili

Devlet olarak çatışmanın ana aktörleri İsrail ve Filistin'dir. İsrail, her ne kadar Filistin'i bir devlet olarak tanımıyor olsa da Filistin, BM'nin 193 üyesinden 139'u tarafından bir devlet

olarak tanınmaktadır. Bir devletin BM'ye üye olabilmesinin şartlarından biri BM Güvenlik Konseyi'nin 15 üyesinden en az 9'unun onaylamasından geçmelidir. Bu oylama sağlanmazsa başvuran devlet BM'ye üye olamamaktadır; ancak bu durum başvuranın bir "devlet" olmadığı anlamına gelmemektedir. Filistin için BM Güvenlik Konseyi'nden onay çıkmadığı için Filistin BM'ye üye değildir; fakat 2012 yılından bu yana "üye olmayan gözlemci devlet" konumundadır. Bu açıdan hem BM Genel Kurul toplantılarına katılabilmektedir hem de New York'taki BM merkezinde bir ofis açabilmiştir (Imseis, 2021, s. 1-3).

Savaş suçu ve insanlığa karşı suç işleyen İsrail'e karşı bazı devletler, Filistin'in bir devlet olarak tanınması yönünde çalışma konusunda anlaşmıştır. İspanya, İrlanda, Malta ve Slovenya bu hususta anlaşma sağlayan devletlerden olurken iki ay sonra Norveç de Filistin'i tanıyabileceği kararı aldı (TRT Haber, 2024). İsrail'in tüm dünya devletleri tarafından tanınıyor olması bir avantaj olarak görülse de BM Güvenlik Konseyi'nde yapılan son oylamada 14 ülkenin İsrail'i uluslararası hukuku çiğnediği ve savaş suçu işlediği yönünde karar vermesi, 1 ülkenin (ABD'nin) de "çekimser" oy kullanmış olması İsrail'i yakın gelecekte zor bir süreçle karşılaşacaktır. Zira 7 Ekim saldırısı sonrasında yanlış politika izleyen İsrail, Filistin ile olası bir barışa sıcak bakması gerekmekte olup talepler konusunda uzlaşma sağlamalıdır.

Talepler

İsrail Devleti kurulmadan önce 1947'de BM Genel Kurulu'nda yapılan oylamayla "çoğunluk" planı kabul edildi. Plana göre Filistin toprakları; Arap devleti, Yahudi devleti ve Kudüs olmak üzere üç bölgeye ayrıldı; ancak başta Filistinliler olmak üzere Arap devletleri ile Türkiye bu planı desteklemedi. Gerekçe olarak da Kudüs'ün statüsünün belirsiz olduğunu ileri sürdüler. 1948'den bu yana İsrail, Kudüs'ü ayrı bir bölge olarak değil, topraklarına ait bir bölge olarak saymakta ve burada egemenlik tesis edebilmek için çeşitli gerekçelerle gündem oluşturmaktadır. İsrail; Gazze, Batı Şeria ve Kudüs olmak üzere tüm topraklarda tek egemen güç olma talebindedir. Fakat "azınlık" planını destekleyen Filistin ise bölgede iki devletli çözüm olmasını, Kudüs bölgesinin de başkent olacak biçimde federal bir devleti talep etmiştir. Bu talep BM Genel Kurulu'nda az bir farkla reddedilmiş olsa da İsrail'in "çoğunluk" planına uymadığı, Filistinlilerin yaşadığı bölgeleri de almaya çalıştığı 1967'den bu yana yaşanan gelişmelerden gözlemlenebilmektedir. Bugün bu temel soruna ilaveten yerleşimciler, su kaynakları, sınırlar ve göçmenler sorunları da eklenmiş durumdadır. Filistin Devleti'nin talebi 1967 öncesi sınırlarına geri dönmek ve barış içinde komşu iki devlet olarak yaşamayı istemektedir. 1967 sınırlarına geri dönüldüğü takdirde bugün Batı Şeria ve Doğu Kudüs'te yaşayan ve sayıları beş yüz binden fazla olan Yahudi yerleşimcinin göç etmesi, Golan tepelerinin ya Suriye'ye ya da Filistin'e verilmesi, ayrıca Yahudilerin Ağlama Duvarı olarak bilinen Beit ha-Mikdaş'ın Müslümanların egemenliğine geçmesi demektir. Bu durumdan kaynaklı olarak İsrail, bu talebe karşı çıkmakta ve aralıklarla temelden yoksun gerekçelerle de işgal planlarını sürdürmekte olup bölgede "Büyük İsrail Devleti'ni" kurmaya çalışmaktadır. Filistinliler de bu durumu kabul etmemekte ve zaman zaman İsrail ile çatışmalara girmektedir (Kattan, 2021, s. 1-5).

SWOT Analizi

Strengths (Güçlü Yönler), Weaknesses (Zayıf Yönler), Opportunities (Fırsatlar) ve Threats (Tehditler) İngilizce kelimelerinin baş harflerinden oluşan SWOT analizi, taraflardan her birinin güçlü, zayıf, fırsat ve tehdit unsurlarını incelemektedir. İsrail'in BM'ye üye ülkeler tarafından tanınıyor olması, bölgede egemen ve bağımsız bir devlet olması, düzenli bir orduya sahip olması, BM Güvenlik Konseyi'nin 5 daimî üye ülkelerinden ABD, Fransa ve İngiltere tarafından destekleniyor olması gibi unsurlar güçlü yönlerini yansıtmaktadır. Filistin'i bir devlet olarak tanımayan İsrail'in, Filistin tarafından beklenmedik saldırılara maruz kalması,

Filistin halkına karşı orantısız güç kullanmasından dolayı uluslararası toplum tarafından büyük tepkiler alarak kınanması zayıf yönlerindedir. Bunların yanı sıra BM Genel Kurulu'nda Ekim ve Aralık aylarında oylanan karar tasarılarının İsrail'in aleyhine sonuçlanması, BM Güvenlik Konseyi'ne üye 15 ülkeden 14'ünün aleyhinde oy kullanması ve en büyük destekçisi olan ABD'nin çekimser kalması gibi faktörler de zayıfladığını göstermektedir (United Nations, 2024).

Filistin'e karşı başlatılan saldırıda başta ABD olmak üzere İngiltere, Fransa ve Almanya'nın İsrail'e destek vermesi İsrail'in yalnız olmadığını bilmesi açısından önemli bir fırsat olmuştur. Zira gelinen noktada İsrail'in yalnız kalmaya başlaması İsrail açısından yeni bir tehdit unsuru olarak kaydedilebilir. Savaş suçu ve insanlığa karşı işlediği suçlar ortadayken İsrail'in saldırılar konusunda diretmeye devam etmesi taraflar arasındaki çatışmaların seyrini değiştirebilir. Söz konusu başta BM Genel Sekreterlik birimi olmak üzere BM üyesi ülkelerin neredeyse tamamı tarafından yapılan açıklamaların ortak noktası; İsrail'in suç işlediği ve bir an önce çatışmaları durdurup barışçıl politikalar izlemesi yönündedir. Çoğunluğun kabul ettiği bir diğer husus ise BM tarafından alınan kararın "bağlayıcı" olduğudur. Ancak bu durum ABD ve İsrail tarafından kabul edilmemektedir. Söz konusu İsrail alınan bu kararlara uymadığı takdirde önemli bir tehditle karşı karşıya kalması kuvvetle muhtemeldir (FDFA, 2024).

Filistin'in 139 ülke tarafından devlet olarak tanınmıyor olması güçlü yönlerinden birini oluşturmaktadır. İsrail gibi doğrudan dış destek almamasına rağmen İsrail'e karşı yürüttüğü mücadele ile BM üyesi olmamasına rağmen "üye olmayan gözlemci devlet" statüsünü elde etmesi Filistin'in güçlü yönlerindedir. BM Genel Kurulu'nda çıkan kararların genellikle Filistin lehinde olması ve son gelişmelerde Mart 2024'te İspanya, İrlanda, Malta, Slovenya, Mayıs 2024'te de Norveç tarafından da tanınacağını duyurulması Filistin için güçlü adımlardır. BM'ye üye olmaması, bazı ülkeler tarafından tanınmaması, ABD gibi küresel bir gücün hem BM Güvenlik Konseyi'nde yer alması hem de İsrail'e açık destek vermesi ile bazı ülkeler tarafından Hamas'ın terör örgütü olarak kabul edilmesi gibi faktörler Filistin açısından zayıf bir politik duruş belirlemektedir. Ayrıca İsrail ordusu kadar sistemli ve donanımlı bir orduya sahip olmaması da Filistin'in zayıf yönleri arasındadır.

Beş ülkenin Filistin'i tanıma adımları için uzlaşarak çalışma başlatmaları da Filistin için önemli bir fırsattır. Aslında 7 Ekim saldırıları sonrası İsrail'in başlattığı savaş tüm dünyada Filistin davasının duyurulmasını sağladığı gibi önemli oranlarda İsrail'e tepkinin gelmiş olması da bir fırsat olarak kaydedilebilir. Filistin açısından en büyük tehdit ABD olduğu ileri sürülebilir. Söz konusu oylamalarda BM Güvenlik Konseyi'nin daimî bir üyesi olarak ABD'nin İsrail lehine oy kullanmış olması bir tehdit olarak görülebilir. Zira ABD her iki oturumda İsrail'in uyguladığı orantısız güç kullanımına karşı tarafsız olup insanlığa karşı işlenen suçların sonlanması için "evet" oyu kullanmış olsaydı, bugün gelinen noktada ne 30 binden fazla Filistinli öldürülmüş ne de 70 binden fazla Filistinli yaralanmış olurdu. Kısacası İsrail-Filistin çatışmasında Filistin zayıf gibi görünse de İsrail'in uyguladığı orantısız güç kullanımı ile çiğnediği uluslararası hukuk kuralları İsrail'i uluslararası toplum nezdinde hem zayıf hem de tehdit unsurlu bir devlet olarak göstermektedir (Elmalı, 2023, s. 30-34).

Tarafların Barış Kapasitesi

İsrail-Filistin arasındaki çatışmaların sonlandırılmasında liderlerin büyük bir payı vardır. Devlet liderleri isterlerse çatışma ortamı barışa dönüştürülebilir. İki taraf arasındaki çatışmaların derinleşmesinde İsrail'de iktidara gelen sağcı liderlerin etkisi büyük iken, iktidara gelen sol kanadın da barış sürecini başlatmak adına önemli katkılar sunmaya çalıştığı görülmüştür. 1992'de solcu İşçi Partisi'nin iktidara gelmesi bu hususta önemlidir. Bilindiği gibi İsrail'de dönemin Başbakanı Rabin, 1993 yılında Filistin tarafla Oslo'da barış görüşmelerine

başlamış ve iki taraf arasında 1994'te Kahire'de İlkeler Deklarasyonu imzalanmıştır (Shlaim, 2002, s. 1-3).

İsrail ile FKÖ arasında gerçekleşen bu görüşme dünya kamuoyunda olumlu bir etki oluşturdu; ancak İsrail'deki sağcılar ile Yahudi din adamları tarafından öfkeyle ve nefret diliyle karşılanmıştır. Deklarasyonda beş yıllık geçiş sürecinin başlangıcı, İsrail'in Gazze Şeridi'nin büyük bir kısmını terk etmesinin kabulü, Yahudi yerleşimleri ile etrafında bulunan arazilerde İsrail'in olmasının onayı, İsrail kolluk kuvvetlerinin boşalttığı bölgelere Filistin Kurtuluş Ordusunun yerleştirilmesi ile Filistin Ulusal İdaresi'nin kurulması öngörüldü. İkinci Oslo görüşmeleri de olumlu geçmiştir. Hem Rabin yönetimindeki İsrail kanadı hem de Arafat liderliğindeki Filistin tarafı barış ve güvenliği sağlamak adına her türlü orta yolu bulmaya çalışmışlardır (Weiner, 1999, s. 230-233).

Çatışma ortamında barış dilini kullanan Rabin, iki tarafın bir araya gelmesinde çok büyük katkı sağlamıştır; ancak İsrail içinde özellikle sağcılardan gelen tepkiler Rabin'i zorlasa da Rabin barıştan yana ödün vermemeye çalışmıştır. Rabin'in bu tutumu on yıllardır çatışan iki taraf için oldukça önemli bir adım olmuştur; fakat barışçıl politikasına karşıt olanlardan aşırı dinci bir Yahudi tarafından Rabin öldürüldü (Oruç, 2017, s. 160). Rabin sonrası yapılan seçimleri, Oslo Barış görüşmelerine karşı olan, Filistin'i tanımayan ve tüm Filistin topraklarında olmak üzere büyük bir İsrail Devleti'nin kurulmasını önceleyen sağcı partiden aday olan Netanyahu'nun kazanması, barış dengesini alt üst etmiştir. Dahası yeni bir çatışmanın ortaya çıkmasına ve zamanla bu çatışmanın bir soykırıma dönüşmesine büyük katkılar sağlayan liderlerden biri olarak tarihe geçmiştir (Cankara ve Emişen, 2023, s. 38-39).

Netanyahu'nun özellikle 7 Ekim saldırısı sonrasında izlediği politik uygulamalar bu durumu net bir şekilde göstermiştir. Aslında her iki tarafın barış kapasitesi çatışmaları sonlandırmak adına oldukça yeterlidir; ancak taraflardan birinin barıştan yana bir politika izlemiyor olması barış sürecini zorlaştırmaktadır. Netanyahu dönemi göz önünde bulundurulduğunda barışın Filistin ve İsrail topraklarına bu süreçte gelemeyeceği iddia edilebilir. Bu hususta Türkiye'nin de her platformda ifade ettiği garantörlük göreviyle barışın sağlanabileceği kuvvetle muhtemel olarak görülmektedir. Türkiye olmasa da bu süreçten itibaren İsrail-Filistin çatışmasının nihayete ermesi için dünya devletlerinin müdahale ederek barışı sağlama girişimleri başlatmalıdır. Aksi takdirde Netanyahu yönetimindeki bir İsrail'in Filistin Devleti ile barış görüşmelerine başlaması oldukça zor görülmektedir. Çözüm için garantörlük, garantörlük için ise BM Güvenlik Konseyi'nin özellikle daimî üyelerinin onayı gerekmektedir.

Çözüm Analizi

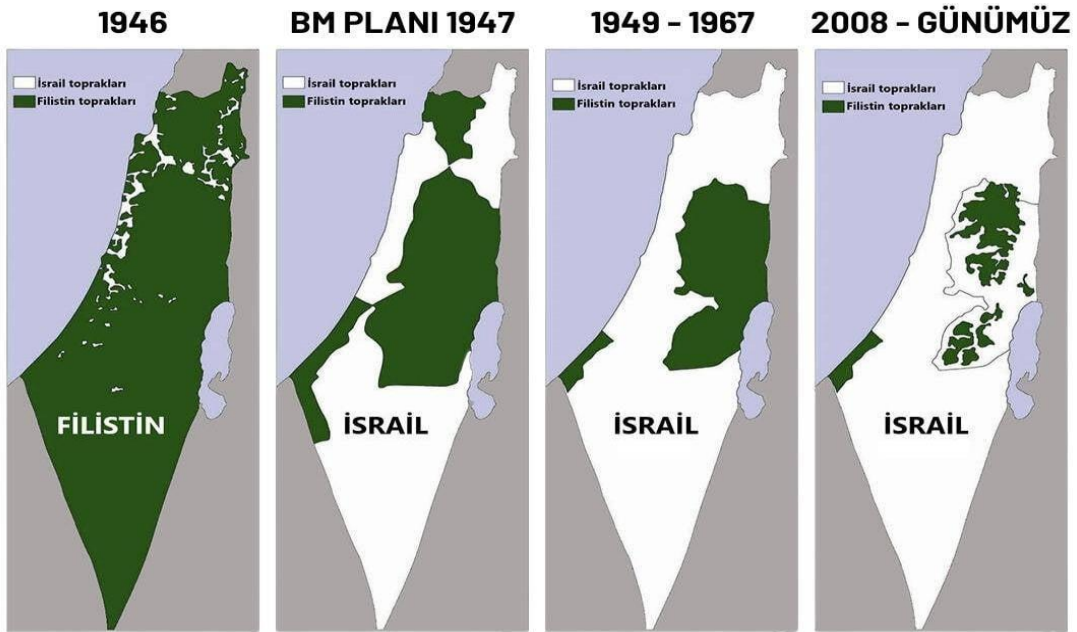
İsrail-Filistin çatışmasında "ateşkes" sağlandıktan sonra tarafların talepleri doğrultusunda BM Genel Kurulu'nca ortak bir karar alınması gerekmektedir. İsrail ve Filistin'in taleplerine bakıldığında; İsrail, Kudüs'ü de içine alan ve Filistin'in olmadığı bir İsrail Devleti'ni talep etmekte iken, Filistin ise başkenti Doğu Kudüs olan Gazze Şeridi ile Batı Şeria'nın da içinde olduğu bir Filistin'i talep etmektedir. Bu talepler doğrultusunda İsrail, bölgede tek egemen güç olmak isterken Filistin bölgede iki devletli bir çözüm istemektedir. Zira Filistin'in çözüm talebi birçok ülke tarafından da kabul görmektedir. İsrail'in talebi sadece ABD tarafından desteklenmektedir. Bu durumların göz önünde bulundurulacağı bir BM Genel Kurulu oylamasının yapılması sağlıklı olacaktır. Uzun yıllardan beridir devam eden; ancak Netanyahu döneminde önce şiddetli çatışmalara ve savaşa sonra da soykırıma dönüşen İsrail-Filistin çatışmasının sorumlularının da tespit edilip Uluslararası Ceza Mahkemesi'nde yargılanmaları sağlanmalıdır. Zira barışın sağlanabilmesi için öncelikle ABD'ye büyük bir sorumluluk düşmektedir. Özetle İsrail-Filistin çatışmasının ilk çözüm yeri olarak BM Genel

Kurulu, çözümün ikinci aşamasının da kurul sonrası BM Güvenlik Konseyi'nde olduğu görülmektedir.

Sonuç

1946'da Filistin topraklarında Filistinlilere göre oldukça dağınık bir yerleşkede yaşayan Yahudiler, BM Genel Kurulu'nun 1947 yılında kabul ettiği "Çoğunluk Planıyla" birlikte Filistin topraklarını işgal ve istila etmeye başlamışlardır. Söz konusu işgal önce bölge devletlerinde sonra da küresel çapta büyük yankılar uyandırmıştır. Bugün gelinen noktada İsrail-Filistin topraklarındaki bu sorun tüm dünya devletleri tarafından hem yakından izlenmekte hem de çatışan taraflara karşı bir bölünmenin olduğunu göstermektedir. Çoğunluk Planı'nın o dönemde BM üyelerinden 33 ülke tarafından onaylanmış olması asıl sorunun temelini oluşturmaktadır. Zira bu sorun günbegün mevcut durumunu koruyarak hem çatışmaların devam etmesine hem de İsrail-Filistin haritasının değişime uğramasına sebebiyet vermiştir. 7 Ekim 2023 tarihine kadarki İsrail-Filistin haritası aşağıdaki gibidir.

Harita-1: İsrail-Filistin Haritası (1946-Ekim 2023)

Kaynak: <https://bianet.org/haber/israil-filistin-sorununun-tarihcesi-1897-den-2022-ye-192219> (Erişim Tarihi: 02.04.2024).

İsrail-Filistin toprakları harita-1'de görüldüğü gibi olsa da 7 Ekim saldırısı sonrasında İsrail tarafından ele geçirildiği iddia edilen binlerce dönüm toprakların durumu da göz önünde bulundurulduğunda, Nisan 2024 tarihi itibariyle haritanın mevcut durumunun değiştiğinden bahsedilebilir. Söz konusu Filistin topraklarında uygulanan bu durum yeni olmamakla birlikte 1947'den bu yana sistemli bir şekilde devam ettiğini göstermektedir. 7 Ekim saldırısına kadar ne BM Genel Kurulu ne de Güvenlik Konseyi çatışmaları sonlandıracak ve barışı sağlayacak adımlar atmıştır. Fakat 7 Ekim saldırısı sonrasında yaşanan İsrail-Filistin çatışmasında her ne kadar BM Genel Kurulu ile Güvenlik Konseyi'nde çatışmaların sonlandırılmasına yönelik karar çıkmış olsa da bu karar yetersiz kalmaktadır. Zira 1967 yılında da BM Genel Kurulu tarafından bir karar çıkmıştı ve İsrail'in ele geçirdiği toprakları geri iadesi istenmişti. Fakat İsrail ne kararı tanımış ne de ele geçirdiği toprakları geri iade etmişti. BM Genel Kurulu ise bu durumu eleştirmiş olmasına karşın herhangi bir yaptırım uygulamamıştı. Bugün gelinen noktada 7 Ekim saldırısından sonra da toplanan BM Genel Kurulu ile Güvenlik Konseyi'nin aldığı kararlara

bakıldığında, İsrail'in yine bu kararları tanımadığı ve 1967 yılında gerçekleştirdiği politikaya benzer bir politik uygulamaya devam ettiği, BM tarafından herhangi bir müdahalenin henüz yapılmadığını göstermektedir. Söz konusu çatışmanın sonlanabilmesi ve barışın sağlanabilmesi için BM tarafından uygulanması gereken husus; önce "iki devletli bir çözümün, 1967 sınırlarına göre haritanın çizilmesi" için çaba gösterilmesi, sonrasında da hem İsrail hem de Filistin nezdinde suçlu olanların tespit edilmeleri ve Uluslararası Ceza Mahkemesi'nde yargılama süreçlerinin başlatılması sağlanmalıdır.

Kaynakça

- Acer, Y. (2023). Filistin-İsrail barışı için Türkiye'nin garantörlük teklifi ve önemi. *SETA Perspektif*. Ekim, Sayı 376, Erişim Tarihi: 27.03.2024, <https://setav.org/assets/uploads/2023/10/P376.pdf>
- Akyeşilmen, N. (2015). *Çatışma analizi: hak-temelli stratejik barış modeli*. Efeğil, E. ve Pakin-Albayrakoğlu, E. (Der.). *Türkiye'nin yakın havzasındaki devlet-içi çatışmalarının analizleri*. İstanbul: Gündoğan Yayınları.
- Aral, B. (2018). OSLO 'peace process' as a rebuttal of Palestinian self-determination. *Ortadoğu Etütleri*, 10 (1), 8-26.
- Arden B. D. (1998). The October 1973 war in the Sinai. *Command Dysfunction: Minding the Cognitive War*.
- Bağcı, H. (2013). *Önsöz yerine: çatışma analizi*. Akyeşilmen, N. (Ed.). *Barışı konuşmak: teori ve pratikte çatışma yönetimi* (s. 3-18). Ankara: ODTÜ Yayıncılık.
- Balcı, A. (2016). *İsrail sorunu: Orta Doğu'nun gordion düğümü*. İnat K., Duran B. ve Ataman M. (Ed.). *Dünya çatışmaları: çatışma bölgeleri ve konuları*. (4. Baskı, s. 99-163) Ankara: Nobel Yayınları.
- BBC (2024). BM Güvenlik Konseyi'nde Gazze'de acilen ateşkes önerisi ilk kez kabul edildi. 25 Mart, Erişim Tarihi: 26.03.2024, <https://www.bbc.com/turkce/articles/c51lr23j180o>
- Berjawi, N., Semerci, A. (2023). Lübnan: İsrail işgal altında tuttuğu topraklarımızdan derhal çekilmeli. 21 Aralık, Erişim Tarihi: 27.03.2024, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/lubnan-israil-iskal-altinda-tuttugu-topraklarimizdan-derhal-cekilmeli/3088486>
- Best, A., Jussi M. Hanhimaki vd. (2012). *20. yüzyılın uluslararası tarihi*, (Belge, T. U. Çev.). Ankara: Siyasal Kitabevi Yayınları.
- BICOM B. (2017). The 1947 UN partition plan. Erişim Tarihi: 29.03.2024, <https://www.bicom.org.uk/wp-content/uploads/2017/11/Partition-plan-paper-v4.pdf>
- Church, A. J. (2018). *Kudüs'ün yıkılışı: Yahudi-Roma savaşları*, (Bulanalp, E. Çev.). İstanbul: Ark Yayınları.
- Çalık-Topuz, Z. (2022). Tek taraflı çekilmenin ardından Gazze. *International Journal of Social Inquiry*, 15 (1), 209-222.
- Çetin, Ş. (2023). BM Genel Kurulu, Gazze'de acil insani ateşkes istenilen karar tasarısını kabul etti. 27 Ekim, Erişim Tarihi: 10.03.2024, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/bm-genel-kurulu-gazgede-acil-insani-ateskes-istenilen-karar-tasarisini-kabul-etti/3035132>
- Çetin, Ş., Biçeroğlu, E. (2023). BM Genel Kurulu, Gazze'de acilen insani ateşkes istenilen karar tasarısını 153 oyla kabul etti. 13 Aralık, Erişim Tarihi: 11.03.2024, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/bm-genel-kurulu-gazgede-acilen-insani-ateskes-istenilen-karar-tasarisini-153-oyla-kabuletti/3080907#:~:text=BM%20Genel%20Kurulu'nun%2027,%C3%BCIkenin%20bir%20oy%20hakk%C4%B1%20bulunuyor>
- Devecioğlu, K. (2023). İsrail-Filistin çatışmasına Kuzey Afrika ülkelerinin yaklaşımı ve Türkiye. *ORSAM*, 15 Ekim, Erişim Tarihi: 27.03.2024,

<https://www.orsam.org.tr/tr/israil-filistin-catismasina-kuzey-afrika-ulkelerinin-yaklasimi-ve-turkiye/>

- Dığıroğlu, E. (2023). *İngiliz manda dönemi Kudüs tanıklıkları*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Doyran, E. (2006). *Bir direniş hareketi olarak Hamas*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Dursun, A. (2024). İran Dışişleri Bakanı Abdullahiyan: Gazze, yakın tarihin en çok belgelenen soykırımıdır. 24 Ocak, Erişim Tarihi: 27.03.2024, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/iran-disisleri-bakani-abdullahiyan-gazze-yakin-tarihin-en-cok-belgelenen-soykirimidir/3116869>
- Elmalı, B. (2023). *From past to present: the Israeli-Palestinian conflict*, İstanbul: TRT World Research Centre.
- Elmalılı Hamdi Yazır'ın tercümesiyle (2011). *Kur'an-ı Kerim ve Kelime Meali*, Maide Suresi, 27.-30. ayetler, İstanbul: Merve Yayınları.
- Euronews (2023). BM 'Gazze'de insani ateşkes' çağrısı yapan kararnameyi kabul etti. 27 Ekim, Erişim Tarihi: 10.03.2024, <https://tr.euronews.com/2023/10/27/bm-gazgede-insani-ateskes-cagrısı-yapan-kararnameyi-kabul-etti>
- Euronews (2024). Suudi Arabistan: Filistin devleti tanınmadan İsrail ile diplomatik ilişki kurmayız. 7 Şubat, Erişim Tarihi: 27.03.2024, <https://tr.euronews.com/2024/02/07/suudi-arabistan-filistin-devleti-taninmadan-israil-ile-diplomatik-iliski-kurmayiz>
- FDFA (2024). Situation in the Middle East. 25 Mart, Erişim Tarihi: 28.03.2024, <https://www.eda.admin.ch/eda/en/fdfa/fdfa/aktuell/newsuebersicht/2023/10/nahe-osten.html>
- Guterres, A. (2023). BM Güvenlik Konseyi'ne gönderdiği mektup. 6 Aralık, Erişim Tarihi: 29.03.2024, https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/sg_letter_of_6_december_gaza.pdf
- Gümüş, M. (2012). *Çatışma: ilk insandan günümüze*. Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Heidelberg Institute for International Conflict Research (2021). *Conflict Barometer 2020*, Germany: HIIK Press, March.
- Herzel T. (2018). *Yahudi devleti*. (İlhan, H. Çev.). Ankara: Alter Yayınları.
- Imseis, A. (2021). On membership of the United Nations and the state of Palestine: a critical account. *Leiden Journal of International Law*.
- İbas, S. (2005). *Arap-İsrail sorunu*. Yılmaz, Türel, Şahin, Mehmet ve Taştekin Mesut (Der.), *Ortadoğu Siyasetinde İsrail*. Ankara: Platin Yayınları.
- Kattan, V. (2021). The UN Partition Plan for Palestine and international law. *Oxford Bibliographies of International Law*, October 27.
- Kaya, M., Polat, E. (2023). Filistin Kurtuluş Örgütü'nün (FKÖ) diplomasi serüveni: Oslo barış süreci. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26, 226-240.
- Kemiksiz, N. N. (2018). Arap-İsrail sorunu ve bölgesel yansımaları. *Journal Of Awareness*, 3 (5), Sayı Özel, 127-144.
- Kızıloğlu, S. (2012). İsrail devletinin kuruluşuna kadar geçen süreçte Yahudiler ve Siyonizm'in gelişimi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 2 (1), 35-64.
- Köse, İ. (2018). The Lloyd George government of the UK: Balfour Declaration the promise for a national home to Jews (1916-1920). *Bellekten*, 82 (294), 727-759.
- Kur'an-ı Kerim (2011). 6. Cüz-5. Maide Sûresi 12. ayet, İstanbul: Merve Yayınları.
- Kutsal Kitap (2011), *Eski ve Yeni antlaşma: Tevrat, Zebur, İncil*, (Yazır, M. H. Çev.). İstanbul: Yeni Yaşam Yayınları.

- Lorentea, J. R., Camilo A. (2021). How to analyze conflicts better: a new theoretical approach. *julio-diciembre*, 4 (7), 11-38.
- Massoulié, F. (1999). *Crisis in the Middle East: a century in focus*, Gloucestershire: The Windrush Press.
- Neu, J., Kriesberg, L. (2019). Conflict analysis and resolution: development of the field. *Oxford Research Encyclopedia of International Studies*, March.
- Nowland, M. C. (2001). 1973 Yom Kippur war, Golan Heights action. *Eliminating the rhetoric an evaluation of the Halt-Phase strategy*, İslamabad: Air University Press.
- Orallı, L. E. (2005). *Dinsel temalar ışığında siyasal Yahudilik ve Arz-ı Mev'üd*. Yılmaz, T. Şahin, M. ve Taştekin, M. (Der.), *Ortadoğu Siyasetinde İsrail*, Ankara: Platin Yayınları.
- Oruç, H. (2017). Sekülerlikten radikalleşmeye: İsrail'in kurucu felsefesinde konstrüktivist dönüşüm. *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi*, 4 (1), 156-186.
- Oruç, S. (2010). *Filistin halkının parçalanmışlığı: Hamas-El-Fetih çatışması*, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özden-Cankara, P., Emişen, Z. N. (2023). Netanyahu sonrası Bennett hükümeti: Yapısal krizler ve Türkiye ile değişen ilişkiler. *Uluslararası Afro-Avrasya Araştırmaları Dergisi*, 18 (16), 36-53.
- Özkoç, Ö. (2009). Savaş ve Barış: Doksanlı yıllarda Filistin-İsrail sorunu. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 64 (3), 167-195.
- Pappé, I. (2006). The 1948 ethnic cleansing of Palestine. *Journal of Palestine Studies*, 36 (141), 1-17.
- Prepared for Members and Committees of Congress (2023). Israel and Hamas October 2023 conflict: Frequently Asked Questions (FAQs). *Congressional Research Service*, October.
- Rjoob, A., Topçu, G. (2024). Filistin: İsrail, 2024'te Batı Şeria'da son 30 yılın en büyük toprak müsadereğini yaptı. 22 Mart, Erişim Tarihi: 27.03.2024, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/filistin-israil-2024te-bati-seriada-son-30-yilin-en-buyuk-toprak-musaderesini-yapti/3172207>
- Sağlam, M. (2023). İngiliz manda yönetimi altındaki Filistin'de Yahudilerin uyguladığı baskı ve şiddet (1920-1948). *Abant Sosyal Bilimler Dergisi*. 23 (3), 1664-1679.
- Say, S. (2023). Egypt between the "Al-Aqsa Flood" and the "Swords of Iron. *International Institute for Counter-Terrorism*, Special Report: Operation Swords of Iron, October.
- Schneer, J. (2015). *Balfour deklarasyonu: Arap-İsrail çatışmasının kökenleri*, 2. Basım, (Akkoyunlu, A. C. Çev.). İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınları.
- Scholch, A. (1992). Britain in Palestine, 1838-1882: The roots of the Balfour policy. *Journal of Palestine Studies*, XXII (1), 39-56.
- Shlaim, A. (2002). *The United States and the Israeli-Palestinian conflict*. B. Ken and Dunne T. (Ed.). *Worlds in collision: terror and the future of world order*, London: Palgrave Press.
- Siodlak, A. (2014). *Arab-Israeli relations*. Factsheet/Wana Institute
- Sultanzada, S. (2021). *1948 Arap-İsrail savaşı: Tarafların askeri gücü üzerine bir araştırma*, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi, Ortadoğu Enstitüsü, Sakarya.
- Şöhret, M. (2014). *Ortadoğu'da devlet yapıları*. Çomak, H., Sancaktar, C. (Ed.) *Ortadoğu Analizi İki Kutuplu Sistem Sonrası Ortadoğu ve Arap Baharı*, İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Şöhret, M. (2022). *Ortadoğu'nun ekonomi politiği*. Çomak, H. Şeker, B.Ş. and Ultan, M.Ö, (Ed.) *Orta Doğu jeopolitiği*, Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Terry, P. C. R. (2017). Britain in Palestine (1917-1948)- occupation, the Palestine mandate, and international law. *University of Bologna Law Review*, 2 (2), 187-251.

- TRT Haber (2023). AB'nin 4 üyesi BM'deki Gazze'de ateşkes çağrısına 'hayır' dedi. 28 Ekim, Erişim Tarihi: 27.03.2024, <https://www.trthaber.com/haber/dunya/abnin-4-uyesi-bmdeki-gazgede-ateskes-cagrisina-hayir-dedi-807704.html>
- TRT Haber (2024). Dört ülkeden daha Filistin Devleti'ni tanıma adımı. 22 Mart, Erişim Tarihi: 27.03.2024, <https://www.trthaber.com/haber/dunya/dort-ulkeden-daha-filistin-devletini-tanima-adimi-846165.html>
- TRT Haber (2024). Rusya ve Çin, ABD'nin Gazze tasarısını 'ateşkes çağrısı' yapmadığı için veto etti. 22 Mart, Erişim Tarihi: 02.04.2024, <https://www.trthaber.com/haber/dunya/rusya-ve-cin-abdnin-gazze-tasarisini-ateskes-cagrisi-yapmadigi-icin-veto-etti-846192.html>
- Turhan, T. (2009). Uluslararası insancıl hukuk ve İsrail'in Gazze harekâtı. *İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, No 41.
- Ulutaş, U. Bölme, S. M. vd. (2012). *İsrail siyasetini anlama kılavuzu*, Ankara: SETA Yayınları.
- UNICEF (2016). Guide to: conflict analysis. November, Erişim Tarihi: 15.10.2023, <https://www.unicef.org/media/96581/file/Guide-to-Conflict-Analysis.pdf>
- United Nations General Assembly (1963). 1904 (XVIII), United Nations Declaration on the elimination of all forms of racial discrimination. 20 November.
- United Nations Peace and Security (2023). Gaza: Guterres invokes 'most powerful tool' article 99, in a bid for humanitarian ceasefire. 6 December.
- United Nations Security Council (1967). Resolution 242. Erişim Tarihi: 01.02.2024, <https://www.cfi.org.uk/downloads/un242.pdf>
- United Nations Security Council (1973), Resolution 338. Erişim Tarihi: 02.02.2024, <https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/SCR338%281973%29.pdf>
- United Nations General Assembly (1975), Elimination of all forms of racial discrimination/3379 (XXX).
- United Nations (2024). General Assembly meets over Gaza veto by US in Security Council. 9 January, Erişim Tarihi: 15.03.2024, <https://un.dk/general-assembly-meets-over-gaza-veto-by-us-in-security-council/>
- Weiner, J. (1999). Israel, Palestine, and the Oslo Accords. *Fordham International Law Journal*, 23 (1).
- Yalçın, O. (2021). 1967 Arap-İsrail savaşı ve savaşta hava harekâtı. *Akademik Tarih ve Araştırmalar Dergisi*, 4(5), 53-104.
- Yasin, M. A. M. (2019). XIX. yüzyılın ikinci yarısında Siyonistlerin Filistin'e yerleşmelerinin engellenmesi. *Journal of Islamic Jerusalem Studies*, 19 (3), 317-334.
- Yıldırım, Y. (2021). İsrail-Filistin sorununda iki devletli çözüm arayışları. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 18 (41), 3840-3884.